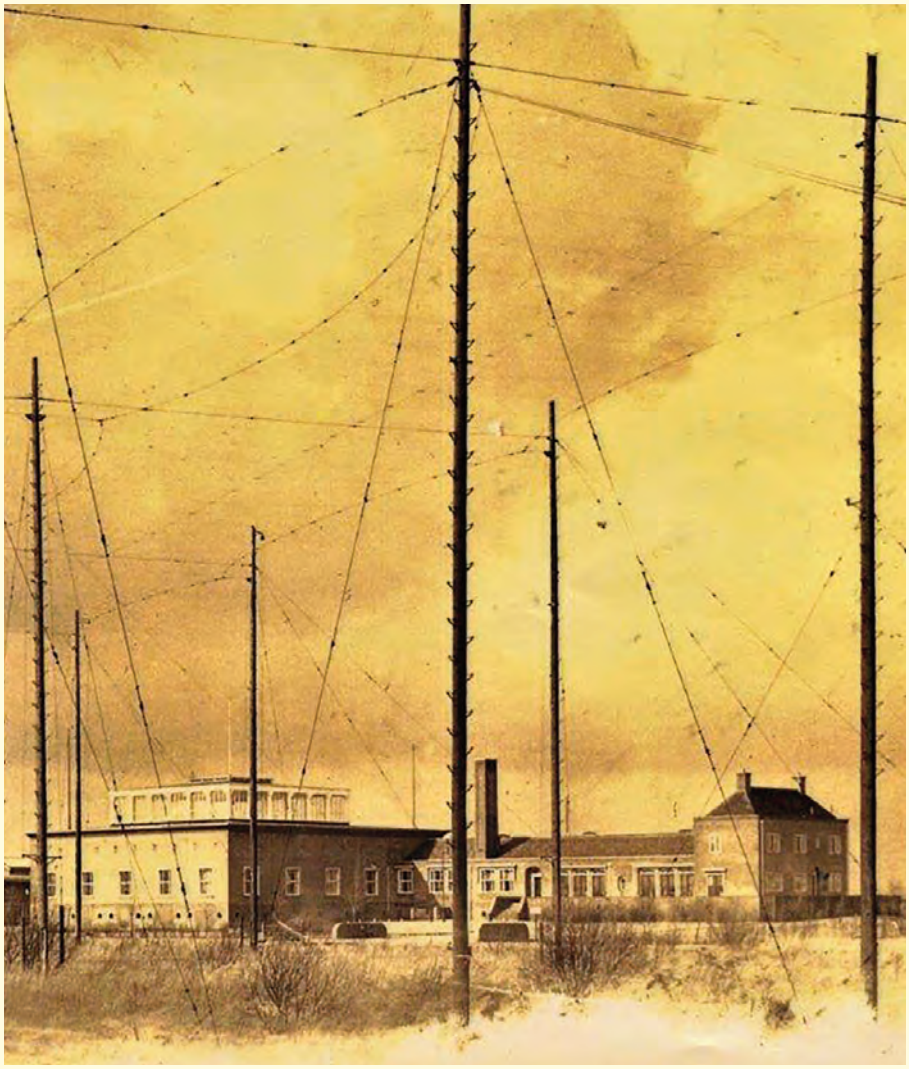
WERINON

Historische Kring • Nederhorst den Berg

Najaar 2026 • Nummer 112

HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Bestuur

Voorzitter	Vacant
Secretaris	Janneke Stalenhoef
Penningmeester	Jan van Wijk
Leden	Hans Stalenhoef
	Jan Slagt
Erevoorzitter	Jaap Jansen †
Ereleden	Ans Baar, Corry Schoordijk, Gerard Baar, Theo Cozijn, Ton Kuijs
Oprichters (1988)	Jaap Jansen †, Wil van Deutekom †, Karel Scherpenhuijsen †, Gé Verheul †, Henri Karsemeijer † en Dick van Wichen †

Redactiecommissie	Gerard Baar (Interim) Mark Hilberts
Fotobewerking	Teus van de Kemp
Vormgeving	Theo Cozijn (Interim)
Computerbeheer	Franck van Zijl, Jan Slagt
Webmaster	Marjolein Meerbeek
Ledenadministratie	Jan van Wijk, ledenadministratie@historischekring.nl
Lidmaatschap	€ 20,- en € 25,- (postadressen) per persoon per jaar; Bankrekeningnr. NL30 RABO 0328 2241 38
Post- en bezoekadres	Historische Kring Nederhorst den Berg Blijklaan 1, 1394 KA Nederhorst den Berg
E-mailadres	info@historischekring.nl
Internetadres	www.historischekring.nl
Informatie en documentatie	Donderdagavond van 20.00 - 21.30 uur (m.u.v. vakanties/feestdagen) Vrijdagmiddag van 14.00 - 16.00 uur (m.u.v. vakanties/feestdagen) Sociaal Cultureel Centrum, Blijklaan 1, Nederhorst den Berg
ANBI-status	Vanaf 1 januari 2021 is de HKN officieel aangemerkt als: Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Het RSIN nummer is: 009726524
ISSN 1389-319X	Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur. De redactie is bij het samenstellen van deze Werinon zorgvuldig te werk gegaan. Getracht is rechthebbende van afbeeldingen te achterhalen. Mocht U desondanks een afbeelding in deze Werinon aantreffen waarvoor U als rechthebbende geen toestemming heeft gegeven, dan wordt u verzocht dit aan de redactie kenbaar te maken.
Foto omslag	*Het NERA-gebouw staat hier nog in volle glorie tussen het woud aan zendmasten.*

Historische Kring Nederhorst den Berg

Opgericht januari 1988 Jaargang 35 Najaar 2026 nummer 112

Inhoud

In Memoriam Ton Kuijs (1941–2026)	*Jan van Wijk*	2
Van de interim-redactie	*Gerard Baar*	3
Bestuur	*Janneke Stalenhoef*	4
Hein Galesloot	*Mark Hilberts*	5
Een andere kijk op de excursie naar de NERA van 9 mei 2026	*Gert Jan Schimmel*	9
Even iets rechtzetten	*Mark Hilberts*	12
Schenkingen	*Karien Veerman/Jan van Wijk*	14
Purmerend gaat bouwen op uit Nederhorst den Berg aangevoerd zand	*Gerard Baar*	15
Donkere wolken boven de polder – Nederhorst den Berg en de Bijzondere Rechtspleging (deel 3)	*Mark Hilberts*	18
Wat is hier gebeurd?	*Gerard Baar*	22
Aangenaam verrast	*Adrie Oosterbroek*	23
Weer uitgelezen weer bij een wandeling in de Horstermeer	*Gerard Baar*	28
Van bouwvallige pastorie tot dorps-icoon	*Ingrid Maaywee*	32
Terug in de sneeuw	*Gerard Baar*	35
De laatste door Ans Baar georganiseerde excursie leidde naar Doornburgh	*Gerard Baar*	36
Don Bijl over 25 jaar Wijdemeren	*Herman Stuyver*	41
Ottenhome	*Riek Karsemijer*	43
Badhotel de Zuwe	*Gerard Baar*	45
Struikelstenen in Wijdemeren	*Karien Veerman*	48
Stolpersteine	*Gerard Baar*	48

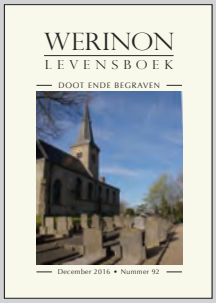
In Memoriam Ton Kuijs (1941–2026)

Jan van Wijk

Op 12 mei 2026 is onverwacht overleden Ton Kuijs, sinds 1998 actief lid en van 2012 tot maart 2026 voorzitter van de Historische Kring Nederhorst den Berg.

Ton zette zich met grote gedrevenheid in voor tal van projecten die het historisch besef in Nederhorst den Berg blijvend hebben versterkt. Onder zijn leiding verscheen het levensboek "Doot ende Begraven" (2016), het resultaat van uitgebreid onderzoek naar het oude kerkhof bij de Willibrordkerk.

Zijn grote interesse in de Tweede Wereldoorlog leidde tot de realisatie van het monument voor de vliegtuigcrash van 15 mei 1943. Dankzij zijn vasthoudendheid werden nabestaanden opgespoord en kon het monument in 2019 onder grote belangstelling worden onthuld.

Ook de restauratie van het monument voor Albert van Benschop en de inhoudelijke bijdrage aan de viering van 80 jaar bevrijding droegen zijn duidelijke signatuur.

Daarnaast speelde Ton een belangrijke rol bij de restauratie van de keramische tegelplateaus van Nenna Ubink-Schelvis en bij de speciale uitgave van Werinon ter gelegenheid van 100 jaar vrijwillige brandweer.

Ton wist mensen te verbinden, te enthousiasmeren en soms met vriendelijke vasthoudendheid tot grote hoogte te brengen. Wij zullen zijn inzet, kennis en betrokkenheid zeker missen.

Wij wensen zijn familie en naasten veel sterkte bij dit grote verlies.

Op de jaarvergadering van 13 maart j.l., kwam eerst het door Jan Slagt gepresenteerde feestelijke afscheid van onze historische kring voorzitter Ton Kuijs aan bod. Hij overlaadde Ton, ondersteund door beelden van zijn activiteiten gedurende de elf jaar dat hij de HKN leidde, met alle eer die hem toekwam.

Zijn tomeloze inzet heeft er voor gezorgd dat de HKN niet meer weg te denken is in Nederhorst den Berg. Zijn vrouw Jannie kreeg als dank voor haar ondersteuning een mooi boeket bloemen. Wij wensen haar sterkte in de komende tijd. ■

Van de interim-redactie

Gerard Baar

Uit het in memoriam van Jan van Wijk over Ton Kuijs kunt u opmaken dat onze oud-voorzitter niet lang na zijn aftreden is overleden. Zijn grote inzet heeft er voor gezorgd dat de HKN een blijvend, zelfs zichtbaar stempel op de geschiedenis van Nederhorst den Berg kon drukken. Hier en daar duikt dat op binnen en buiten de openbare ruimte van het dorp. De ontstane leemte is jammer genoeg nog steeds niet opgevuld.

Wij bieden u in deze nieuwe Werinon een keur aan sterk uiteenlopende onderwerpen. Herman Stuijver interviewde Don Bijl, de eerste burgemeester van de in 2002 gestichte fusiegemeente Wijdemeren. Hij bekleedt dit ambt nu in Purmerend.
Mark Hilberts kwam bij zijn artikelen over de Bijzondere Rechtspleging na de oorlog uit bij een Horstermeerse vrouw, die uit nood lid van de NSB was geworden. Een oud-Horstermeerse dame beschrijft als tegenwicht haar jeugdherinneringen uit die polder.

Over het bezoek van een aantal leden aan het zomers zo goed als onzichtbaar geworden voormalige ontvangstation NeRa zijn zelfs twee versies uit de verf gekomen. De eigenaar zoekt voor het benutten van het net na de oorlog in de Wederopbouwstijl opgetrokken gebouw naar mogelijkheden om het een educatieve functie te geven. Hij heeft daartoe contacten met ROC-scholen gezocht om te kijken of er praktijkwerkplaatsen te verwezenlijken zijn. De aansluitende wandeling viel goed in de smaak, want het grootste deel van de groep was nog nooit in 'De Rimboe' aan de zuidkant van de Horstermeerpolder geweest.

Mark Hilberts interviewde de 90-jarige Hein Galesloot, al van jongs af aan een boer in hart en nieren. Hans Vuurmans vertelde aan Mark in 'Even iets rechtzetten' hoe hij in zijn leven als fysiotherapeut en later manueel therapeut het individuele lichaam als uitgangspunt nam. Hij kende het dorp al uit zijn jeugd.

Inleveren van uw kopij voor Werinon Nr. 113 kan tot 1 maart 2027. info@historischekring.nl

De kort beschreven geschiedenis van de Pastorie van de Willibrordkerk staat in verband met de restauratie van dit Rijksmonument. Eigenaar Jip Nelissen gaf een toelichting op de jaarvergadering van de HKN.
Ans Baar had over de deelname van de laatste door haar georganiseerde excursie niet te klagen. Het was een bezoek aan het landgoed Doornburgh in Maarssen. Op het terrein staat ook een voormalig klooster dat de hoofdmoot van dit culturele uitje vormde.
Een sneeuwfoto en een wasserijuitje vormen een korte onderbreking tussen de artikelen. 'Zand naar Purmerend' roept koude rillingen op.

Tot slot even een verduidelijking over een paar bijdrages die over niet-Bergse onderwerpen gaan. In het kader van de opheffing van de fusiegemeente Wijdemeren op 31 december 2026, gingen er binnen de besturen van de drie Kringen stemmen op om iets te delen. Beter laat dan nooit! Aan de andere Kringen heb ik een overzicht van de geschiedenis van Nederhorst den Berg doorgegeven. Loosdrecht bood de geschiedenis van jachthaven Ottenhome aan. Een nieuwe eigenaar maakte in 2009 een doorstart op het terrein van het vroeger heel bekende Badhotel de Zuwe aan de Kortenhoefse Wijde Blik. In de jaren vijftig voor een paar centen een toevluchtsoord voor de Bergse jeugd. De foto's komen uit de beeldbank van 'In de Gloriosa'.

Het artikel over struikelstenen laat zien wat haat prediken teweeg kan brengen. We moeten op onze hoede blijven, want er wordt steeds geprobeerd ongewone dingen gewoon te laten lijken. ■

Van het Bestuur

Secretaris Janneke Stalenhoef

Beste leden, Op 1 januari 2027 is het een feit, dan zullen de gemeente Hilversum en de zes dorpskernen van de gemeente Wijdemeren officieel worden samengevoegd tot één gemeente. Na precies 25 jaar houdt daarbij de gemeente Wijdemeren op te bestaan.

In het kader van deze historische fusie zijn er door de gemeente Hilversum de afgelopen periode talloze activiteiten gëinitieerd met als thema 'Samen Sterker'. Regelmatig werd en wordt hierbij een beroep gedaan op de 3 Historische Kringen die de gemeente Wijdemeren rijk is.

Uiteraard probeert ook de Historisch Kring Nederhorst den Berg hier zo veel en zo goed mogelijk gehoor aan te geven. Zo werden op 18 augustus jl de zogenaamde DorpsCVs, waaraan namens onze Kring Ans Baar, Koen Hoetmer en Gerard Baar actief hebben bijgedragen, feestelijk gepresenteerd.

Op 21-22 november is in 'De Drie Dorpen' in Ankeveen de gezamenlijke tentoonstelling 'Samen Uniek' te bezichtigen, georganiseerd door 'In de Gloriosa', de Historische Kring Loosdrecht en de Historische Kring Nederhorst den Berg en, namens het Erfgoedhuis, de Hilversumse Historische Kring Albertus Perk. Hierin zal de geschiedenis van de dorpen en de gemeente Hilversum centraal staan, met beelden en voorwerpen uit de eigen collecties. De Bergse bijdrage is mede door de tomeloze inzet van Karien Veerman tot stand gekomen.

Tuinders

Wasserijen

Ook wordt dit najaar een eenmalig historisch periodiek '25 Jaar Wijdemeren' gepubliceerd, waar Gerard Baar aan meeschrijft.

Daarnaast draait het normale 'Kringleven' ook door. De vaste en zeer gewaarde waarden zoals de Werinon, website, lezingen, rondleidingen en bezichtigingen kunnen enkel worden gerealiseerd door actieve vrijwilligers van de Kring. We stellen vast dat steeds meer van dit werk op de schouders van steeds minder mensen terecht komt.

Boeren

Uw bestuur hoopt dan ook van harte dat er zich nieuwe enthousiastelingen aanbieden die willen meewerken aan het optimaal functioneren van onze Historische Kring.

Want voor nu en in de toekomst geldt: samen staan we sterker!

Namens het bestuur
Janneke Stalenhoef

Hein Galesloot

Mark Hilberts

Wie wil weten hoe het boerenleven vroeger was in Nederhorst den Berg, treft in Hein Galesloot – 90 jaar oud, geboren in 1936 – een fantastische verteller over het leven van toen en nu. Geboren en getogen op de boerderij aan de Reeweg vertelt Hein voor *Werinon* over zijn leven.

Achter de familieboerderij, die nu in handen is van dochter Sylvia en schoonzoon Remco, liggen de grazige velden van de Horn- en Kuijerpolder. Hier bouwde Hein het familiebedrijf verder uit en was hij succesvol als veehouder. Met zijn hoge melkopbrengsten sleepte hij vele prijzen in de wacht. In de jaren ’90 was hij de eerste in Noord-Holland die 10.000 liter per koe per jaar molk. Daarnaast stond hij bekend om zijn fokvee, dat de aandacht trok op veekeuringen en bij vele (buitenlandse) excursiegroepen die kwamen kijken. In de polder genoot hij ervan de seizoenen voorbij te zien trekken. In weer en wind verzette hij hier bergen werk.

H. Galesloot

Zijn vader, Petrus Galesloot, beleefde hier in de oorlogsjaren hachelijke momenten, waarbij het niet veel scheelde of het was heel anders afgelopen. Hein heeft vastgekerfde herinneringen aan de periode 1940-1945. Hij is dankbaar voor wat hij heeft bereikt en trots op zijn kinderen en kleinkinderen. Ook is hij blij met de altijd goede samenwerking met zijn buurman Peter van Wijk, eveneens een telg uit zo’n noest boerengeslacht dat al decennialang boert aan de Reeweg. Bij nacht en ontij konden ze bij elkaar aankloppen voor hulp op de boerderij. De hoogste tijd om nader met Hein in gesprek te gaan.

Hein, vertel ons iets over je familiegeschiedenis

Mijn vader kwam uit een gezin van dertien kinderen. Hij groeide op op een boerderij in Uitermeer. In de Eerste Wereldoorlog was hij gemobiliseerd op de Grebbeberg. Na die tijd heeft hij zich als boer gevestigd aan de Reeweg. Mijn moeder kwam ook uit een

groot gezin. In ons gezin was ik het vierde kind. Ik had nog een oudere broer, Henk, die later een loonbedrijf had, en ik heb drie zussen. Alle drie nog in leven, de oudste is 97! Al op jonge leeftijd was het voor mij heel normaal om mee te werken op de boerderij. *"Onze boerderij moet worden opgebouwd"*, zei mijn vader altijd. Daar waren vele handjes voor nodig.

Hein en zijn passie

Hoe was je schooltijd?

Ik zat op de Jozefschool en liep naar het dorp om daar via de brug naar de andere kant van de Reevaart te gaan. Na de lagere school ging ik naar de landbouwschool in Breukelen. Op de fiets – zonder versnellingen – door storm en regen. Maar ik kon niet alle lessen volgen, omdat ik op de boerderij ook vaak nodig was. Soms werd ik om half vijf 's ochtends al geroepen om mee te helpen met melken. Mijn vader riep dan onder aan de trap: *"Jongen, de dag is zó weer om!"*

Na die tijd heb ik via avondstudie allerlei cursussen gevolgd op het gebied van melkveehouderij, bestuur en organisatie. Op die manier bouwde ik mijn kennis steeds verder uit. Dat hielp mij later om hoge melkopbrengsten te behalen met mijn vee.

Hein, hoe heb je de oorlogsjaren beleefd?

In mei 1940 was ik nog maar vier jaar, maar ik weet nog goed dat we werden geëvacueerd naar Wognum, bij Hoorn. We gingen daar in de kost bij een groot gezin. Voordat we weggingen, zag ik de polder langzaam onder water lopen. In sneltreinvaart moest ons vee worden overgebracht naar Nigtevecht.

Het vee werd over de Torenweg naar de oversteek gedreven – ter hoogte van de boerderij van Nagel – en vandaar naar de pont gebracht door mijn vader en mijn broer. Zij bleven ook achter in Nederhorst den Berg. Ons vee werd tijdelijk bij boeren in Nigtevecht gestald. Mijn vader en broer staken toen dagelijks met een roeibootje de Vecht over om in Nigtevecht te melken.

Bij de grote razzia op zondag 14 januari 1945 was ik negen jaar oud. Ik weet nog goed dat we onderduikers hadden op de boerderij. Deze mannen hielpen soms ook mee met het werk op het land.
Zij waren samen met broer Henk in het open veld toen de Duitsers hier met geladen geweren door de polders trokken, op zoek naar mannen voor de Arbeitseinsatz. Die onderduikers wilden gaan rennen, maar mijn broer moest alle zeilen bijzetten om dat te voorkomen. Hij wist dat de Duitsers zeker zouden schieten op vluchtende mensen.

Met kunst- en vliegwerk heeft hij de mannen via het erf van de buren naar onze boerderij weten te loodsen, waar ze zich konden verstoppen. De Duitsers kwamen later ook op de boerderij zoeken, maar de onderduikers zijn niet gevonden. We hebben ook eens drie jonge Joodse jongens als onderduikers gehad, maar dat was maar van korte duur. Al snel ging er tamtam door het dorp. Mijn vader achtte het toen veel te gevaarlijk voor hen en ze zijn naar elders gebracht. Of ze de oorlog hebben overleefd, daar ben ik nooit achter gekomen.

De geallieerden gooiden in die tijd veel bommen op strategische doelen. Een daarvan was de kanaalbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal. De klap die zo'n inslag veroorzaakte, dreunde hier in het dorp ook door.

Na operatie Market Garden werden alle inwoners van Arnhem geëvacueerd. Wij kregen ook Arnhemmers op de boerderij, maar met hen had ik geen klik. Aan het einde van de oorlog kwam de polder opnieuw onder water te staan. We zijn toen niet geëvacueerd, maar ik herinner mij nog goed dat het water in de keuken stond en dat we daar planken hadden gelegd om droge voeten te houden.

Hein en zijn dochter aan het werk op de boerderij

Hein, zat je vader in het verzet?

Ja, hij was betrokken bij de distributie van verzetskrantjes, die op onze boerderij verstopt lagen. Achter de koeien, onder het stro. Er is ook eens een zoekactie van de Duitsers geweest. Mijn broer Henk had onder de boerderij een schuilplaats gebouwd die heel goed verstopt lag. Te bereiken via een luik in de vloer, daarop lag een kleed met een tafeltje met daarop een Maria-beeld. Terwijl de Duitsers het huis doorzochten, moest ik met mijn moeder en zussen in de keuken 'Mens Erger Je Niet' spelen. Het was erg spannend of ik als 6-jarig jongetje mijn mond wel zou houden, maar dit was mij goed duidelijk gemaakt door mijn ouders. Boven in de kast vonden ze de overhemden van mijn broer, die duidelijk te groot waren voor mij.

Daarop wilden de Duitsers de schuur doorzoeken, maar ze konden de deur niet openkrijgen. Ze dreigden een granaat te gebruiken om toegang tot de schuur van broer Henk te krijgen. Mijn vader zei toen doodleuk tegen die lui: *"Gooi maar, ik heb niks te verbergen."* Maar dat hebben ze uiteindelijk toch niet gedaan.

Ik was nog te jong om een goed beeld te geven van het verdere verzet in het dorp. Wel weet ik – want die verhalen deden de ronde – dat er in de Horstermeer veel clandestiene slachters zaten.

Hein, wat zijn je herinneringen aan de bevrijding in Nederhorst den Berg?

Er reden veel jeeps rond en er waren veel feesten in het dorp. Ik was nog te jong om daar naartoe te gaan. Tegelijkertijd was Nederhorst den Berg in die jaren nog een afgelegen plaats en waren de wegen lang niet zo goed als nu.

Veekeuring achter de Voorstraat

Wat ik mij nog wel goed kan herinneren, is dat gemeentesecretaris Krol in die periode een belangrijke rol speelde. Ook het Zweedse wittebrood kan ik mij nog goed herinneren. Het Rode Kruis dropte dat vanuit de lucht.

Hoe verliep de periode na de oorlog?

Het was een periode waarin het handwerk in de agrarische sector steeds meer werd vervangen door machines. Met die ontwikkelingen gingen we mee. Ik was ambitieus en stelde hoge doelen voor de opbrengsten van mijn bedrijf. Daarnaast werd ik volop actief in besturen van landbouworganisaties. Later ben ik ook gemeenteraadslid geweest voor het CDA. Sport heeft ook altijd mijn belangstelling gehad. In de jaren zestig ben ik als toeschouwer bij veel internationale schaatswedstrijden geweest, onder meer bij de Olympische Winterspelen in Grenoble.

De sport die ik zelf beoefende was turnen. Daarin kon ik goed meekomen. In 1977 ben ik getrouwd met Ria van der Meer. Later kregen we twee dochters, Sylvia en Diana. Ik ben trots op hen.

"Kom, ik laat je even het jongvee zien."

We lopen over het grote erf naar de stallen. De natuur staat in bloei. Het is mei. Hollandse luchten en de geur van vers gras en hooi op zolder. ■

Een andere kijk op de excursie naar de NERA van 9 mei 2026

Gert Jan Schimmel

Jan Hermsen en de organisatrice Ans Baar ontvangen ons hartelijk in het NERA gebouw. Na een versnapering begint hij met zijn rondleiding in de hoofdgang. Jan vertelt ons dat dit ontvangstation de signalen opving en dat Radio Kootwijk ze vervolgens uitzond. Die samenwerking maakte weer telefoonverkeer mogelijk. Jan geeft ons ook een idee van hoe het er vanaf die begindagen aan toe ging. Er was elke dag 24 uur bewaking omdat er niemand wat te zoeken had op het NERA terrein. De bewaking beschikte bij de hoofdingang over een zitkamer met keuken en drie slaapkamers. Aan de rechterkant van het gebouw is er een huis voor de beheerder tegenaan gezet.

Eerste eigenaar

We dalen af

Verderop in de gang gaat er een trap naar de kelder. In het trappenhuis zien we een patrijspoort waarvan ik een foto heb gemaakt. In de keldergang is er aan het plafond een rail om zware apparatuur op zijn plaats te zetten te zien. Het gebouw staat op 1400 m³ wit zand en was zogezegd op de groei gebouwd. Maar de grote kelderzaal die van de weg af gezien onder de linker vleugel ligt is helemaal nooit gebruikt. In deze ruimte komen alle kabels van de verschillende antennes binnen. We konden in deze kelder tevens naar buiten kijken door patrijspoorten die bij een eventuele inundatie de medewerkers een kijkje onder water bieden.

Het monumentale gebouw was in tijd van nood helemaal zelfvoorzienend, want er is zelfs ergens een aanlegplaats voor een boot gesitueerd. Indien de polder onder water gezet zou worden was er in ieder geval lijfelijke verbinding met de buitenwereld. Vroeger was het hele gebouw met kolen verwarmd, tegenwoordig gebeurt dat natuurlijk met gas.

Dringen geblazen rond Jan Hermsen

Kelder met patrijspoorten

Hoe is Jan Hermsen eigenlijk eigenaar van het complex geworden?

Hij legt uit hoe hij via een veiling aan het NERA gebouw kwam en dat er door hem naar een maatschappelijk bestemming wordt gezocht. Om te beginnen traint de politie binnen, met behulp van acteurs, haar onmisbare politiehonden. Na wat nadere toelichting lopen we in de linkervleugel naar de begane grond, die op +0,4 m boven NAP ligt. Daar komen we in een kantoorruimte terecht waar voorheen de ontvangapparatuur stond. In het plafond zitten nog luiken waardoor de warmte van de apparatuur afgevoerd kon worden.

De enorme 1ste verdieping

Wie durfde mocht met een vlizotrap naar boven om in een rondom beglaasde dakkoepel naar de omgeving te kijken. Je krijgt hier mooi zicht over het hele NERA terrein en tussen de bomen door wat zicht op de Horstermeerpolder.
Daarna leidt Jan ons vanuit de linkervleugel naar buiten. We komen bij de bijgebouwen terecht (voor technici uitpeilwagens voor het meten van zendfreqenties). De 65 meter hoge ontvangtoren staat daar vlakbij. Jan wijst ons nog op de bovenste rij kozijnen die later zijn geplaatst. De aannemer is door die opdracht failliet gegaan, omdat de muren achter de buitenste laag stenen in massief beton waren opgetrokken. Na dit verhaal beeindigde eigenaar Jan Hermsen zijn rondleiding.

Jan Siteur neemt ons mee voor een wandeling

Op de plek waar de Neraweg doodloopt gaan we door het weiland naar de Horstermeerdijk. Af en toe stoppen we en vertelt Jan iets. Bijvoorbeeld over de platte schuiten die de boeren en tuinders gebruikten om van alles naar hun land te vervoeren of de oogst naar voren te brengen. Dus van mest tot verse groenten aan toe.

De Horstermeer was vroeger de groententuin van het Gooi. Vooral tussen de Eerste en de Tweede Tocht (de weteringen). In de hoogtijdagen stonden er hoge stapels kratten klaar

Bovenin wordt nog van alles opgevangen

Een poging tot verbetering die verkeerd afliep

In de jaren dertig vindt er in het kader van de werkverschaffing een herkaveling plaats in de polder, die de breedte van de akkers van 20 naar 60 meter omvat. Hierdoor raakt de afwatering in de polder in het ongerede en zijn de kavels niet meer te gebruiken voor de tuin- of de landbouw. Op dit deel, dat al eigendom van Domeinen was, verrijst gelukkig de NERA. Tegenwoordig is Natuurmonumenten volop bezig met de aanleg van nieuwe natuur. Halverwege hebben we een pad terug genomen in de richting van de fundering van de paraboolantenne. Hiermee kwam er een einde aan de rondwandeling en de leerzame excursie. ■

Boven: Dit was de garage van de peilwagens *Onder: In de rimboe*

langs de Middenweg om naar de veiling gebracht te worden. Daarop gaat het gesprek van de toehoorders al snel over op het gappen van vooral worteltjes uit die kratten.
De tuinders reageerden dan des duivels want door al dat gepik klopte het gewicht niet meer. De gedupeerden konden dan een boete verwachten, waar ze echt niet op te wachten zaten.

De foto's zijn zowel door Gert Jan Schimmel als door Erwin Breed genomen.

Even iets rechtzetten

Mark Hilberts

Hans Vuurmans neemt vijftig jaar praktijkervaring in Nederhorst den Berg mee voor baanbrekend boek over manuele therapie. Toen Hans Vuurmans in 1976 Nederhorst den Berg binnenreed, was het dorp niet meer helemaal zoals hij het uit zijn jeugd kende. Als jongen was hij er weleens geweest, voorop in het zitje achterop op de fiets van zijn vader vanuit Duivendrecht. Een tante van hem woonde in het dorp; zij had een relatie met Willem Reytenbach.

Hans herinnerde zich de Reevaart nog goed, die toen nog door Nederhorst den Berg liep. Maar in 1976 was die Reevaart gedeeltelijk gedempt, de karakteristieke brug gesloopt en raasde er steeds meer verkeer door het dorp. Hij kwam naar Nederhorst den Berg om waar te nemen als fysiotherapeut. Tijdelijk, was het idee. Twee jaar later nam hij samen met Rein Voges de praktijk over.

Wat begon als een waarneming groeide uit tot een loopbaan van bijna vijftig jaar, met de praktijk Manuele Therapie BAAT (voor manuele therapie), vanaf 2002 aan de Voorstraat als baken in het dorp. Hans Vuurmans deed hier enorm veel ervaring op, ontwikkelde zich tot manueel therapeut en werd een veelgevraagd docent en spreker op congressen in binnen- en buitenland. Maar de basis lag steeds in de praktijk: mensen zien binnenkomen met pijn, luisteren naar hun verhaal en zoeken naar wat hun lichaam nodig had. Die belangstelling voor het vak ontstond al vroeg. Hans werd geboren in Duivendrecht en groeide op in Bilthoven, in een gezin met drie zussen. Eén van hen werd op jonge leeftijd geopereerd aan een aangeboren rug aandoening. Hans bezocht haar vaak in het rooms-katholieke ziekenhuis aan de Koningsstraat in Hilversum. Daar zag hij hoe een fysiotherapeut met zijn zus werkte. Het inspireerde hem om na zijn middelbareschooltijd op het Bonifatius Lyceum in Utrecht voor fysiotherapie te kiezen.

Hans Vuurmans in 1978

Later, tijdens zijn studie, kwam hij opnieuw in datzelfde ziekenhuis in Hilversum terecht. Hij liep er mee met de bekende orthopedisch chirurgen Sjung Hermans en Frank van Hussen. Hermans moest weinig hebben van Hans' lange haren, maar liet hem wel overal meekijken. Daarna volgden scherpe vragen: had hij wel begrepen wat hij had gezien?

Na zijn studie hoopte Hans op een baan als kinderfysiotherapeut in het Wilhelmina Ziekenhuis in Utrecht. Maar het werd dus Nederhorst den Berg. In het dorp was in de jaren zeventig de verzuiling nog volop merkbaar. Hans: *"Bij de bakker, de slager en op de lagere scholen was de identiteit nog wel 'een dingetje'. Mensen hadden ook minder te besteden; gezinnen met eenverdieners waren de norm. De Horn- en Kuijerpolder was een nieuwe wijk. Langzaam kwamen er steeds meer mensen van buiten in het dorp wonen."*

Ook de Horstermeerpolder kende een andere samenstelling. Er was veel meer agrarische bedrijvigheid. Wie vijfenzestig werd, gold in die tijd vaak al als oud. Het kwam voor dat een echtpaar op die leeftijd het bedrijf overdroeg aan de kinderen en samen naar De Kuijer verhuisde. "Dat is toch nu ondenkbaar", zegt Hans, die dit jaar 72 jaar wordt.

In Nederhorst den Berg bouwden Hans en zijn vrouw Leny hun bestaan op. Aan de Voorstraat kregen zij drie kinderen: Jouke, Anase en Yu Yan. Later werden zij opa en oma van kleinkinderen en via de pleegzorg van pleegkleinkinderen. De praktijk en het privéleven lagen dicht bij elkaar. Wie in een dorp werkt en woont, blijft niet anoniem. Hans vond dat geen bezwaar. Integendeel. Hij werd, zoals hij het zelf noemt, 'een beetje een dorpsfiguur'. Dat gaf volgens hem juist een extra dimensie aan zijn werk. Hij kwam zijn patiënten niet alleen tegen in de behandelkamer, maar ook op straat, op een feestje of bij een vereniging. Soms maakte dat de afstand kleiner. Soms leerde hij mensen juist daardoor beter kennen. Hans vindt het heel bijzonder dat hij een aantal patiënten in hun laatste levensfase mocht bijstaan.

Zijn betrokkenheid bij Nederhorst den Berg beperkte zich niet tot de praktijk. Begin jaren negentig stond hij samen met Max Boekhorst, Gery van Huisstede en Bert Hilberts aan de basis van de oprichting van de Bergse Runnersclub. Jarenlang was hij actief als trainer bij de BRC. Hij heeft tientallen jaren deelgenomen aan alle vormen van het sinterklaasfeest in het dorp en op de scholen. Op de achtergrond steunde hij bovendien zijn vrouw Leny bij de vele culturele activiteiten die zij voor het dorp organiseerde.

Naast werk, gezin en sport liep muziek als een rode draad door zijn leven. Sinds zijn tienerjaren was Hans drummer en zanger. Tot zijn veertigste drumde hij in een rockband. Vanaf 1994 maakte hij deel uit van partyband AYA.

Spreken met Hans is boeiend. De vele verhalen die hij hoorde in de behandelkamer, die lang niet allemaal geschikt zijn om aan het papier te worden toevertrouwd, maar ook zijn eigen ervaringen en teleurstellingen markeren zijn kleurrijke persoonlijkheid. De lach en de traan zijn nooit ver weg.

Hans Vuurmans

Luisteren naar Hans is ook luisteren naar de geschiedenis van de zorg in Nederland. In de loop van zijn carrière veranderde de medische wereld ingrijpend. Hernia's werden vroeger sneller geopereerd dan nu. Knieklachten leidden vaker tot een kijkoperatie. In de decennia daarna kreeg het eigen herstelvermogen van het lichaam een grotere rol. Behandeling, beweging en begeleiding kwamen nadrukkelijker in beeld.

Hans maakte die verandering van dichtbij mee. Elke generatie patiënten bracht nieuwe inzichten, nieuwe vragen en nieuwe verwachtingen mee. Tegelijk veranderde ook het vak zelf. De zorg werd meetbaarder, protocollen kregen meer gewicht en rapportages werden steeds belangrijker.

Waar vroeger de ervaring van de behandelaar zwaar telde, kwam steeds meer nadruk te liggen op bewijs, registratie en verantwoording.

Daar schuurde het soms. Want voor Hans Vuurmans, en voor zijn collega Huco Leopold uit Amstelveen, mede-auteur van het boek 'Even iets rechtzetten', bleef het individuele lichaam het uitgangspunt. Niet de gemiddelde mens, maar de persoon die voor hen stond. Hun overtuiging was dat geen lichaam recht, symmetrisch en volgens vaste patronen functioneert. De mens is van nature scheef, asymmetrisch, levend en voortdurend in ontwikkeling. Hier past en meer biologisch gerichte visie en wetenschap. Volgens hen moet een therapeut daar niet tegen vechten, maar er juist gebruik van maken. Het gaat er niet om iemand terug te brengen naar een algemene norm. Het gaat erom dat het lichaam van die ene persoon zo goed mogelijk leert functioneren. Die visie deelden Vuurmans en Leopold jarenlang in hun werk, in gesprekken met collega's en in het onderwijs. Uiteindelijk legden zij hun ervaringen vast in het boek Even iets rechtzetten. Niet als eindpunt, maar als neerslag van tientallen jaren kijken, behandelen, twijfelen, leren en opnieuw kijken.

Voor Hans is Nederhorst den Berg nooit zomaar een decor geweest. Het dorp heeft, zegt hij, model gestaan voor het boek. Alle patiëntvoorbeelden waren gewoon aanwezig in het dorp. Bij zijn patiënten zag hij hoe een lichaam wordt gevormd door werk, gewoonten, leeftijd, tegenslag en omgeving. 'Even iets rechtzetten' is een boek dat een inwoner van Nederhorst den Berg niet ongelezen mag laten. ■

Schenkingen

Ben Schoordijk
- Maandbladen – SC Nederhorst

Anonieme schenker
- Voorzittershamer – Bergse Konijnen Fokvereniging

Anonieme schenker
- Krant – De Gooi-en Eemlander 31-12-1999 in metalen doos

Anonieme schenker
- Document – Jaarverslagen, notulen van Bestuurs- en ledenvergaderingen BKV Vanaf 31-12-1999

Jeroen Kors
- Uniform – Dhr. N.Th. Kors, werkzaam geweest bij de Nera, woonde in Bussum in woning gebouwd door de Nera

Ben Hageman
- Oproep afvoer burgerbevolking – C.A. Hageman (19-8-1913), G.C. Hageman-Welle (19-6-1916), F.P. Hageman (2-5-1939)

Meester Kremerschool
- Archief incl. foto's – Meester Kremerschool

Anneke Groothoff
- Fotoalbum – Diverse foto's, brieven (fam. Breij en van Wijk)

Kees Otte
- Poster 2x – Plattegrond Nederhorst den Berg en diverse foto's

Anonieme schenker
- Krantenknipsel – G + E van 11-09-1996 over tentoonstelling BKV

Herman v.d. Molen
- Boek – Het levensverhaal van Maria in woord en beeld

Ben Hageman
- Boek 2x – Historische Canon Nederhorst den Berg

Yvonne en Jan van de Bunt
- Spiegel – Oorkonde voor Olympus Jachtwerf

Gerard Baar

Purmerend gaat bouwen op uit Nederhorst den Berg aangevoerd zand

Gezicht op het dorp

Net voordat de binnenscheepvaart eind januari 1956 vanwege plotseling intredende strenge vorst stil kwam te liggen, had een onbekende journalist de zandwinningslocatie Spiegelpolder bezocht. Hij verwoordde in zijn artikel met een tussenkop de vooruitgang op het gebied van de zandwinning: *Duizenden kubieke meters zand "zonder aanraking der handen".*

De schop kwam er pas later aan te pas, want dat is tot in onze tijd een onmisbaar stuk gereedschap gebleven. De titel suggereert al dat de gemeente Purmerend Bergs zand nodig had om hun geplande woningbouwproject Hazepolder bouwrijp te maken. Dat ophogen van voormalig weiland zou, net na zijn verslag over het meevaren met het zandtransportschip 'Res Nova', door die plotseling ingevallen strenge winter enige vertraging oplopen. Het duurde bijna twee maanden voordat er weer af en aan zand naar de loswal aan het Noord-Hollandskanaal gevaren kon worden.

Ongekend

De journalist had op 13 januari 1956, net als wij, niet het flauwste benul, dat op deze smerige, natkoude winterdagen ons de strengste februari van de afgelopen eeuwen te wachten stond. Het schijnt dat het zelfs sinds 1706, precies 250 jaar geleden, in die maand nog nooit zo hard had gevroren als deze om de hoek loerende barre maand.
Al het personeel van de Ballast kreeg vorstverlet, want van zand naar boven brengen was voorlopig geen sprake.

Natuurlijk konden ook de bouw en de van haar afhankelijke bedrijven geen kant op. Een hard gelag, want er was vanwege de bevolkingsgroei en slechte woonomstandigheden een enorm behoefte aan nieuwe woningen ontstaan. Wat later veroorzaakte steeds terugkerende hevige sneeuwval veel overlast.
Ondanks dat kon er ergens in die maand een Elfstedentocht gehouden worden. Die keer was de tocht voor alle deelnemers een zware opgave, want van echt schaatsen kon lang niet altijd sprake zijn. Vrijwilligers probeerden met man en macht het traject sneeuwvrij te houden, maar de aanhoudend felle wind zorgde

Winter in Nederhorst den Berg in 1956

Voetgangers over de Rijn achter de Cuneratoren bij Rhenen. Dit zegt genoeg!

constant voor nieuwe sneeuwophopingen. Er moest om de haverklap gekluund worden.
Als ik het mij goed herinner gleden er uiteindelijk vijf schaatsers met de armen over elkaars schouders na een barre tocht gezamenlijk over de finish. Dit was nog nooit vertoond en die geste ging de geschiedenis in als 'Het Pact van Leeuwarden'.

Half maart trad de dooi pas in

Zo gauw als het kon moest de opgelopen achterstand in het opheffen van de woningnood ingehaald worden. Onder de ambachtslieden haalde je de werkeloos geworden baanvegers er met gemak uit. Zij genoten al schavend, zagend of schilderend welgemoed van goed ruikende sigaren, die oudere schaatsers hen als dank voor het sneeuwvrij houden van de baan hadden toegestopt.Verder was iedereen maar wat blij dat ze weer verder konden met waar ze waren gebleven. De kort aan deze extreme winter voorafgegane lange,strenge winters van '53 en '54 hadden eveneens voor veel oponthoud gezorgd. Dat de geschiedenis zich herhaalt is een waarheid als een koe.

Anno 2026 weten de meesten donders goed dat er een tekort aan woningen is. Maar als er ergens, hoe kleinschalig ook wat bijgebouwd kan worden, regent het bezwaren.Vroeger veroorzaakte de kou en in mindere mate regen de vertragingen.Vandaag de dag is, naast stikstof, de mondigheid van de burger en het grote aantal regels een 'sta in de weg' geworden. Daarnaast prefereert een deel van onze volksvertegenwoordigers verhitte discussies en gewaagde uitspraken boven het samen oplossen van de ontstane situatie. Dat leidt aan alle kanten tot protesten. Een klein voorbeeld: Ondanks dreigend stroomtekort wordt er toch met het mobieltje bij de hand 'tegen windmolens' gevochten. Discussie voert de boventoon maar je hoort niemand ouderwets zeggen 'zand er over'.

Genoeg zand voorhanden

Hier volgt een lyrische omschrijving van de onbekende journalist over zijn bezoek aan wat hij een drijvende zandfabriek noemt. De man was naar het zich laat aanzien helemaal overdonderd door alles wat hij op de in de Spiegelplas gelegen zuiger had gezien.

Een kast van een zandzuiger puurt daar met een capaciteit van duizend kubieke meter per uur uit de kostbare voorraad zand. Sinds 1937 gaat dat onafgebroken door, dag in dag uit. Er is langzamerhand een compleet meer ontstaan met plekken waar 40 meter water staat. Het Purmerender raadhuis, dat bijna zo hoog is, zou er met toren en al onder de waterspiegel verdwijnen. Al het zand tussen 21 en 40 meter diepte wordt eruit gezogen. De veenlaag die er bovenop ligt zakt vanzelf. Soms net even te gauw als er diep onder de waterspiegel een instorting plaats vindt. Dan raakt de mond van de zuiginstallatie verstopt met half vergane plantenresten. 'De angel van de zandbij' wordt dan boven water gedraaid waarna twee mannen in een bootje met schoppen de verstopping te lijf gaan. De machinist zet dan even later de centrifuge in zijn achteruit om de kluit weg te schieten.

De journalist hoopt dat het zandzuigen zolang het kan doorgaat. Want de zandschippers hebben mensen horen beweren dat de toren van de

Zandzuiger in de Spiegelpolder

één kilometer verder weg gelegen kerk scheef begint te staan. Hij kan dit niet beamen, want het was tijdens zijn bezoek aan de 'zandfabriek' mistig. Een ding weet hij zeker: De nieuwe bewoners van de Hazepolder zullen vaste grond uit de Vechtstreek onder de voeten krijgen.

Er volgden nog jaren van zandvaren

De 'Res Nova' zal niet het enige zandschip zijn geweest dat haar lading naar Purmerend heeft gebracht. Want het was zaak dat de bouw van de wijk liever gisteren dan vandaag van de grond zou komen. Maar de schippers hadden het niet alleen in de hand. Bij de laad- en de losplaatsen moest iedereen wachten tot ze aan de beurt waren. Bovendien was Purmerend niet de enige gemeente die om zand zat te springen.

Een elevator vulde schip na schip met droog zand. Op de plaats van bestemming gooiden schepbakken het zand in trechters. Door het simpelweg overhalen van een handel stortte het zand zich in de laadbak van de klaarstaande vrachtwagen. Die kiepte zijn vracht op het bouwterrein, waarna de chauffeur weer snel naar de loswal terugreed. Maar het grootste gedeelte van het opgezogen zand is door sleepboten naar haar bestemming gebracht.

Zo'n sleper trok per keer twee, met 350 kuub zand gevulde bakken, uit de sluis. Buiten op de Vecht gooide de lopende band eerst tot elf uur 's morgens de schepen van de 'zandhazen' vol tot aan het gangboord. Daarna waren er de hele dag door bakken met een inhoud van 1000 kuub aan de beurt, want die pasten niet in de sluis. Die bakken konden heel makkelijk aan het Amsterdam-Rijnkanaal bij Utrecht (de Liesbosch) en Nieuwegein worden geleegd. In Amsterdam staan het industrieterrein Amstel en de Markthallen in West op Bergs zand. Laten we het bouwrijp maken van de Bijlmer met Spiegelzand niet vergeten!

Tot slot

Toen 'de Put' Blijkpolder aan de beurt was om zand te winnen, spoot de Ballast in 1970 eerst driekwart van de Reevaart dicht. Daarnaast wierpen zij een duinlandschap achter de Rode Buurt op. Dat was het depot voor de aanleg van de Zuidelijke Randweg. Vanaf Overmeer-Noord begon in 1979 tegenover de Randweg de bouw van de wijk Blijkpolder. Op 31 december 1979 stopte de zandwinning abrupt. Tien jaar lang was het meeste Blijkpolderzand met bakken tegelijk naar de nieuwbouwwijk Maarssenbroek gesleept. Als toegift gooide de Ballast nog net even voor het aflopen van de zandwinningsconcessie het laatste kwart van de Reevaart dicht. ■

(Tekst is voor publicatie bewerkt. *Red.*)

Zomaar zonder te schutten van de Vecht naar het Amsterdam/Rijnkanaal was mogelijk vanaf 1952!

Donkere wolken boven de polder

Mark Hilberts

Nederhorst den Berg en de Bijzondere Rechtspleging (deel 3)

Bewerkte foto

De geschiedenis van de bezetting in Nederhorst den Berg is niet louter zwart-wit. Tussen het kasteel, het dorp en de polders maakten sommige inwoners politieke keuzes die hun na 1945 duur kwamen te staan. Tegenslag, diepe armoede en ellende maakten sommige mensen vatbaar voor de lokroep van Mussert en consorten.

De harde realiteit van een foute keuze

H.S. is moeder van twee kinderen en op het moment van haar verhoor, begin mei 1945, veertig jaar oud. De rechercheurs hebben haar waarschijnlijk even apart genomen in De Roskam in Weesp, een van de vele provisorische kampen in Nederland die na de oorlog zijn ingericht om 'foute' landgenoten vast te zetten in afwachting van hun proces.
Meer dan driehonderdduizend Nederlanders worden onder erbarmelijke omstandigheden opgesloten.

Nederland is bijzonder zwaar getroffen door de oorlogsellende en de roep om wraak klinkt alom. De Nederlandse regering wil 'bijltjesdag' voorkomen.

De bijzondere rechtspleging moet daarvoor zorgen, streng en rechtvaardig. Maar aan een goed toezicht op de omstandigheden van de gevangenen ontbreekt het. Dat geldt eveneens voor de personen die belast zijn met de bewaking en verzorging van geïnterneerden. Daardoor vinden in meerdere kampen excessen plaats, zoals extreem geweld, ondervoe-

ding en een ernstig gebrek aan hygiëne. Met tribunalen, bijzondere gerechtshoven en zuiveringscommissies wordt de bezem door het land gehaald.
Overal in Nederland worden direct na de bevrijding vermeende collaborateurs door de Binnenlandse Strijdkrachten van huis gehaald en vastgezet. De Politieke Rechercheafdeling (PRA) maakt in alle maatschappelijke geledingen jacht op vermeende landverraders.

De ene na de andere vraag wordt de Bergse (H.S.) voorgelegd. Aan de Nieuweweg, destijds de naam van de huidige Middenweg, woonde zij met haar man en kinderen. Zij waren na de bevrijding eveneens in de problemen gekomen. Alles wat ze antwoordt, wordt minutieus opgeschreven. Door de oorlog is er overal gebrek aan, dus ook aan papier. Dat legt voor de verbalisanten extra druk op de taak om het in één keer goed te doen. Als kopieën moeten worden gemaakt, gebeurt dat met carbonpapier, destijds ook wel doorslagpapier genoemd.

Waarschijnlijk met de nodige tranen en met horten en stoten vertelt de Bergse haar verhaal: *"Op 7 mei 1945 ben ik door den wachtmeester van den Marechaussee Bettings gearresteerd en sindsdien gedetineerd. Mijn man en ik hebben in ons huwelijk verschrikkelijk veel tegenslag gehad. Eerst hadden wij een eigen boerderij, maar door tegenslag hebben wij ons hele bezit verloren. Mijn man moest toen als los werkman trachten zijn brood te verdienen. Vooral voor de oorlog viel dat niet mee. En ik moest er ook uit om te werken. Mijn man is in 1943 lid geworden van de NSB en daardoor kwam de NSB'ster Marsman bij ons aan huis. Ik heb mij toen door de genoemde Marsman laten bepraten."* [1]

Die keuze kwam de Bergse duur te staan. Dat gold voor alle Nederlanders die tijdens de bezetting lid waren geworden van de NSB. Meestal volgde, in afwachting van de rechtszaak, internering in een kamp; die duurde vaak meer dan een jaar. Gedurende deze tijd werd beslag gelegd op goederen en vermogen. Hiervoor werd een bewindvoerder aangesteld.

Op 20 juli 1946 werd H.S. vrijgelaten. Haar dochter had eveneens een turbulente tijd meegemaakt. Nadat zij in juni 1945 door de politie te 's-Graveland was aangehouden wegens dienstneming bij de Nederlandse Arbeidsdienst (NAD), verklaarde zij tijdens het verhoor: *"Mijn ouders waren van 1941 tot het einde van de oorlog lid van de NSB te Nederhorst den Berg. Bij het uitbreken van de oorlog was ik dertien jaar. In augustus 1940 kwam ik van de lagere school af. Ik was op de huishoudschool in Hilversum tot 1943."* [2]

Een met behulp van AI ingekleurde foto van de Horstermeer rond 1950.

Daarna is ze in dienstbetrekking gegaan in Naarden, maar daar had ze het niet naar haar zin. Met goedkeuring van haar ouders meldde zij zich aan voor de NAD. In Boxtel kreeg ze een op nationaalsocialistische leest geschoeide opleiding.

1) CABR 2.09.09/ 94143/2536

2) CABR 2.09.09/ 94143/2536

Na Dolle Dinsdag besloot ze naar Duitsland te gaan, omdat ze geruchten had gehoord dat de Horstermeer onder water was gezet.

Daarover vertelt ze:

"Wij zijn toen met meerdere NAD-meisjes met een Duits transport, met paard en wagen, naar Winterswijk gegaan en daar de grens over." [3)]

Ze wordt naar een munitiefabriek in Sankt Andreasberg gestuurd, in de Harz, waar ze aan het werk gaat. Na de capitulatie reist ze met een Amerikaans transport naar Maastricht. Ze (A.B.) wordt daar verhoord en niet vervolgd. Ze mag eindelijk naar huis. Ze weet dan al dat haar ouders in arrest zitten en dat de Horstermeer inmiddels wél onder water staat. Daarom besluit ze naar een tante in 's-Graveland te gaan. Het duurt niet lang voordat de politie daar op de stoep staat. Ze wordt meegenomen naar de NSF-fabriek in Hilversum, waar meerdere vermeende collaborateurs worden vastgehouden in afwachting van het verdere proces. Een dag later wordt ze naar de Weeshuiskazerne in Naarden gebracht. Daar verblijft ze twee maanden, waarna ze wordt vrijgelaten onder de restrictie dat ze zich elke zaterdag om 14.00 uur moet melden bij de Politieke Opsporingsdienst (POD) in Kortenhoef. Na enkele maanden wordt haar dossier definitief gesloten. Omdat zij op 20 september 1944 de achttienjarige leeftijd nog niet had bereikt, is artikel 1 van het Tribunaalbesluit niet op haar van toepassing. Haar vader mocht in september 1946 kamp Crailoo verlaten. Hij had zijn straf gekregen voor lidmaatschap van de NSB, de Nederlandse Volksdienst (NVD) en het Nederlands Arbeidersfront (NAF).

In de voor dit artikel bestudeerde dossiers, genummerd 53 tot en met 80, keren verschillende gronden voor veroordeling terug, waaronder lidmaatschap van de NSB, verraad en vrijwillige tewerkstelling in Duitsland. Achter elk dossier schuilt een eigen verhaal. In deze reeks bevinden zich ook enkele zaken die wegens gebrek aan bewijs werden geseponeerd of waarin de verdachte om een andere reden buiten vervolging werd gesteld.

Een onderzoek werd ook ingesteld naar een ambtenaar van de gemeente Nederhorst den Berg die in 1943 bestuurlijk actief was voor de op nationaalsocialistische leest geschoeide Winterhulp. Tot een vervolging kwam het niet. Het rapport dat de ambtenaar na de bevrijding schreef, gaf zo gedetailleerd blijk van zijn afwijzende houding tegenover de bezetter en van zijn verzetsacties en was bovendien ondertekend door prominente leden van het Bergse verzet, dat verder onderzoek achterwege bleef. Daarmee lag voor hem de weg open om na de bevrijding elders in het land carrière te maken.

In de zomer van 1946 was het polderpeil in Nederhorst den Berg alweer enige tijd op normale hoogte en werd met man en macht gewerkt om de schade te herstellen en weer een oogst van het land te kunnen halen. Veel tijd om er nog bij stil te staan was er niet; buiten was er nog veel te doen voordat het eerste blad kleurde en de najaarswind door de polders blies. ■

NSB	Nationaal Socialistische Beweging.
NVD	Nederlandse Volksdienst een door de Duitse bezetter ingestelde organisatie in Nederland voor de nazificering van het maatschappelijke werk.
NAF	Het Nederlandse Arbeidersfront was een door de Duitse bezetter ingestelde organisatie in Nederland en had een centrale rol in het arbeids- en economisch beleid.
NSKK	Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps
NSVO	Nationaal Socialistische Vrouwen Organisatie
LANDWACHT	De Landwacht was een paramilitaire organisatie die samenwerkte met de Duitse bezetter.

3) CABR 2.09.09/106214

Bijlage 2 CABR Nederhorst den Berg (deel 3) 2.09.09

ZAAK	WOONPLAATS 1940-1945	VORDERING	INTERNERINGSKAMP	GESLACHT
53	Nijmegen	Pro-Duitse sympathieën	Geen internering	m
54	Nieuwpoort	Lid landwacht Niet geïnterneerd wel tribaal besluit met ontzetting van de rechten		m
55	Hengelo	Economische collaboratie	Kamp Ommen	m
56	Amsterdam	Verraad	?	m
57	Hilversum	Economische collaboratie Geen internering / geen nader onderzoek		m
58	Nederhorst den Berg	Economische collaboratie Geen nader onderzoek		m
59	Heemstede	Lid NSKK, lid NSB	Duinrust Overveen, Koudenhorn Haarlem	m
60	Klazinaveen	Meewerken aan arrestatie landgenoten	Huisarrest	m
61	Apeldoorn	Lid NSB, Lid NSVO Geen internering. Verdachte op hoge leeftijd		v
62	Nederhorst den Berg	Vrijwillige indiensttreding Nederlandse arbeidsdienst voor meisjes. Aangehouden in 's-Graveland. Tribunaalbesluit niet van toepassing door minderjarigheid	Weeshuiskazerne Naarden	v
63	Bennebroek	Economische collaboratie Geen nader onderzoek. Geseponeerd		m
64	Nederhorst den Berg	Collaboratie. Geen nader onderzoek		m
65	Nederhorst den Berg	Collaboratie. Geen nader onderzoek		m
66	Amsterdam	Lid NSB. Niet geïnterneerd geweest		m
67	Soest	Gewerkt bij Wehrmachtsaannemer Niet geïnterneerd geweest		m
68	Naarden	Geen nader onderzoek	Geen nader onderzoek	m
69	Zeist	Economische collaboratie	Geen nader onderzoek	m
70	Nederhorst den Berg	Lid NSB	De Roskam Weesp	v
71	Nederhorst den Berg	Lid NSB	Onbekend	m
72	Nederhorst den Berg	Lid Jeugdstorm	Kasteel Nederhorst, de Roskam Weesp	v
73	Nederhorst den Berg	Lid NSB, NVD, NAF	Kamp Crailoo	m
74	Nederhorst den Berg	Lid Winterhulp Nederland Geen nader onderzoek		m
75	Nederhorst den Berg	Hilfsarbeiter. Geen nader onderzoek		m
76	Nederhorst den Berg	Economische collaboratie. Geseponeerd		m
77	Nederhorst den Berg	Lid NSB. Geen internering vanwege hoge leeftijd		m
78	Nederhorst den Berg	Lid NSB	Kasteel Nederhorst, De Oude molen Naarden, De Roskam Weesp	m
79	Nederhorst den Berg	Lid NSB. Niet in bewaring gesteld		m
80	Zeist	Economische collaboratie Niet in vervolging gesteld		m

** Onderzocht zijn verdachten die in het CABR vermeld staan als inwoner van Nederhorst den Berg in de periode 1940-1945 of in Nederhorst den Berg zijn geboren, maar tijdens de bezetting elders woonden.*

Wat is hier gebeurd?

Gerard Baar

Voor mij is het gissen waarom en wanneer deze foto is gemaakt. Hij geeft in ieder geval goed weer hoe het er jaren geleden allemaal uitzag aan het einde van de Dammerweg. De twee hoge schoorstenen zijn van Wasserij Vecht en Dijk en van de even verderop vóór aan de weg zichtbare voorgevel van Wasserij Slokker. Beide was- en strijkinrichtingen beschikten over een groot aantal personeelsleden om de aangeboden was op tijd de fabrieksdeur uit te krijgen.

Rechts op de foto staat het dubbele woonhuis van de broers Mafait. Achter het huis ernaast staat misschien al Wasserij Schoonoord, maar voor hetzelfde geld was dat bedrijf de was nog in haar vestiging op het Grote Eiland. Kan alles wat u hier ziet nog van voor de oorlog zijn of in de jaren erna? Ik verwacht niet dat het een protestdemonstratie is geweest om de bouw van een voetgangersbrug bij de gemeente af te dwingen. Het lijkt er wel op, want de plezierboot ligt zodanig dat iedereen met een klein sprongetje heel gemakkelijk op de dijk van de Reeweg had kunnen springen. Ik neem aan dat de twee boten, waarover iedereen op de foto met behulp van vlonders zonder mankeren op de Dammerwegdijk kan stappen, er toevallig lagen. Als je kijkt waar de stoet heengaat, kan het toch zijn dat het personeel van Wasserij Schoonoord een dagje uit is geweest.

Het zou best kunnen want wasbaas Mafait gunde zijn medewerkers af en toe vast wel wat plezier. In mijn herinnering leeft hij voort vanwege het vertonen van films in het Jeugdgebouw in een tijd dat de jeugd nog niet massaal het dorp verliet om elders vertier te gaan zoeken. Dat zat er in die jaren niet in. 'The longest day' zit in mijn geheugen gegrift! ■

Aangenaam verrast

Adrie Oosterbroek

Dit stuk heb ik geschreven naar aanleiding van een artikel in Werinon 110. Het trof mij dat ik daarin de naam van mijn vader (Evert Oosterbroek) tegenkwam op bladzijde 16. Ik weet niet veel van hem, maar was verrast dat ik daar ineens zijn naam zag staan. Hij was uit 1919, zodat hij op de leeftijd van 26 jaar misschien thuis ondergedoken heeft gezeten. Ik vraag mij af of hij toen al ziek of afgekeurd was en misschien op het onder water staande huis paste.

Geboortehuis met het halfronde dak

Ik was bijna drie toen hij in 1959 stierf. Het huis waar het in dit artikel over gaat is mijn geboortehuis. Het staat tussen melkboer Folkert Stoker en aannemer De Geus.

Mijn moeder is na de dood van mijn vader verhuisd naar de Sniplaan met hulp van Chris en Jeanne de Meijer van Kamphuis de Snip. Mijn vader bracht daar in zijn jonge jaren veel tijd door. Er was altijd veel plezier met muziek, toneel, sport en spel. Dit kwam ik pas een paar jaar geleden te weten. Ik hoorde het van Ennie Pauwel, de dochter van voor mij ome Chris en tante Jeanne. Zij vertelde dat mijn oma inderdaad niet zo n aardige vrouw was.

Noodgedwongen inwoning

Na hun huwelijk in 1955 woonden mijn ouders in bij opa en oma Oosterbroek, net als zoveel anderen na de oorlog. Ze hadden boven twee kamertjes en beneden de voorkamer. Het boterde niet zo tussen mijn moeder en oma, zodat de Sniplaan als geroepen kwam.

Ik moest wel mijn vriendje Roels Stoker missen. We waren even oud en speelden bij elkaar. Er lag een plank over de sloot tussen de twee huizen. Ik heb nog een foto waarop we alle twee in een overalletje samen in het konijnenhok staan, Ik kwam nog wel vaak bij opa en oma Oosterbroek. In de zomer kreeg ik van opa geld om bij mijn oude buurman Stoker een ijsje te kopen. Ome Folkert zoals ik hem noemde heeft nog heel lang met zijn SRV wagen door Nederhorst den Berg gereden. Na het overlijden van mijn opa, ik was toen ongeveer twaalf jaar, is het huis

door Jaap Zwagerman gekocht. Op de in mijn ogen enorme tuin vol met bloemen, groente, aardappels en vooral aardbeien, bessen, klapbessen, pruimen, appel en perenbomen verscheen een grote schuur. Ik had daar zelf ook een stukje tuin van mijn opa gekregen. Ik kweekte er mijn eerste radijsjes, afrikaantjes en andere bloemen. Ook ruik ik nog altijd de Lathyrus die tegen het hek van de kippenschuur opgroeide. Dat ik dat tuintje niet meer had, vond ik echt heel erg. Veel mensen in de Horstermeerpolder hadden, denk ik, ook een groentetuin voor eigen gebruik.

Ik was een stuk kleiner! Spelletjes bij De Snip

Even terug

Rond 2007 is mijn oude huis op de Middenweg weer verbouwd. Er woont sinds die tijd een zoon van deze Zwagerman in. Voordat de verbouwing begon, ben ik er met Gijs Lam nog een keer heel kort binnen geweest. Ik heb toen Jaap en Trix Zwagerman, de eerste bewoners na opa en oma, heel kort gesproken.

Ik herkende er nog veel uit mijn jeugdjaren. De kelder was nog precies hetzelfde. Mijn oma had daar planken met ingemaakte groenten en fruit. Er stond toen zelfs nog een zuurkoolpot met een plank waarop een steen lag.

Ook verwerkte zij er met de snijbonenmolen hele tafels vol met snijbonen, waarna die verwerkt en in grote ketels geweckt werden. Zij bewaarde ze daarna in glazen weckpotten op de planken in diezelfde kelder. Ik mocht vaak 'meehelpen' draaien aan de molen, met daarin een gat voor de grote en een voor de kleine bonen.

Weer naar boven

De trapleuning was ook nog hetzelfde met bovenaan een houten uitsnede die ik herkende. De zolder waar vroeger op kranten bewaarappeltjes lagen, was er niet meer. Mijn eigen kamertje met de houten balken en de kamer van mijn ouders waren nog wel min of meer intact aan de voorkant van het huis. Beneden zat de wc nog op dezelfde plek met de douche ernaast. Toen was een douche heel bijzonder al moet je je er niet al te veel bij voorstellen, Hij was maar net zo groot als de wc. Ook die zachtgele glimmende tegeltjes waar destijds alle badkamers en wc's mee betegeld waren zaten er nog in.

Een teil bracht uitkomst

Op de Sniplaan en later in het Rode dorp hadden we alleen een koude kraan. Ik denk dat er nog veel mensen zijn die als kind 1x per

week in de teil gingen. Allemaal in hetzelfde water. Ik had maar één broertje dus bij ons viel dat nog mee. In de winter zette moeder de teil op een stuk zeil voor de kolenkachel in de huiskamer.

In mijn beleving altijd op vrijdag met daarna het enige glaasje limonade met prik in de week. In mijn geval Sinas was dat met een roze koek erbij (door de weeks alleen aanmaaklimonade en toffees van Verkade). Ik vond Sinas lekkerder dan Exota. Daarvan kreeg je altijd zo'n prikneus van en je wist dat er weleens Exota flessen waren ontploft, best eng. Dan was het tijd voor Swiebertje of Pipo de clown, later Clint Eastwood in Rawhide, Ivanhoe met Roger Moore en Floris met Rutger Houwer. Nog weer later Flipper.

De boer op

Ook de naam van C. Lam die koeien koopt roept weer veel op. Opa Lam, zoals ik hem noemde, was de vader van Pieter Lam (van het hondenpension) en Gijs Lam van de boerderij op de Middenweg. In mijn middelbareschooltijd heb ik bij zowel Pieter als Gijs veel gewerkt. Bij de honden, in de huishouding maar ook opgepast. Daar hoorde soms ook bij dat ik bij opa en oma Lam het gras moest maaien, ze woonden in de bungalow naast de boerderij. Van leblammetjes de fles geven, eieren rapen, de geboorte van een kalfje meemaken, muren verven, auto's wassen; honden verzorgen, kammen, medicijnen geven. Later kwamen daar ook katten in pension. Kortom: Alle voorkomende huishoudelijke dingen.

Vl.n.r.: Mevr. Siewertsen, A. Veenendaal, Mevr. Jong, E. Oosterbroek, J. Siewertsen, N. Metselaar en H. Oosterbroek. Links mijn vader Evert, rechts mijn opa Henk. 1957 Horstermeer 75 jaar

De Rode Buurt (1924)

Ik heb bij hen (Pieter en Rudy, Gijs en Annie Lam) veel mogen doen en daardoor veel geleerd. Het was bovendien een heel gezellige tijd.

Heel vroeger

Bij de naam van meester Kalter komen schoolherinneringen naar boven. Hoe bijzonder is het dat je op je 5e voor het eerst naar de kleuterschool gaat in Overmeer, die al lang geleden is afgebroken. Mijn moeder zette mij dan op de bus bij halte Sniplaan en in Overmeer wachtte de juf van de kleuterschool mij bij de bushalte op. Ik stapte uit bus 139 van Hilversum naar Weesp, waarop in mijn beleving altijd dezelfde chauffeur met een grote snor reed. Ik voel nog de spanning en kan me alleen maar de heenreis herinneren.

Het eerste jaar van de lagere school heb ik nog op de meester Kremerschool aan de Machineweg gezeten. Later is dat een muziekstudio geworden, Prince en David Bowie hebben er nog opnames gemaakt, ooit gelezen in een Werinon. Ik denk zelfs dat meester Kremer er toen nog lesgaf in klas 4, 5 en 6.

In 1962 zat ik met klas 1, 2 en 3 in een lokaal heel verwarrend en ook een beetje eng. Er waren op die school maar twee lokalen. Hoe ik daar naar school kwam vanaf de Sniplaan? Geen idee, ik denk dat ik daar door mijn opa op de fiets naar toe gebracht ben. Voor mijn 6e ver-

jaardag kreeg ik een fietsje. Dat was laat op de avond voor mijn verjaardag nog door Rijk van Huisstede bij mijn moeder afgeleverd. Zij had volgens haar in spanning gezeten of de fiets nog wel op tijd zou komen. Er was geen telefoon dus even bellen kon niet. Ook wel bijzonder dat ik lang geleden bij een foto expositie in de Horstermeerpolder een klassenfoto tegenkwam waar mijn vader op stond in de klas van meester Kremer.

vanaf het Rode dorp. Zomers vaak tussen het gras over de dijk van de Reevaart, die nog niet was gedempt. Dat meester Kalter zo'n groot gezin had, dacht je als kind helemaal niet aan. We wisten wel dat hij in een in onze ogen heel groot huis woonde aan de Overmeerse weg.
Van de Warinschool kan ik me ook nog een plaquette van de dames Warin herinneren.
En in de familie gaat het verhaal dat mijn opa Henk Oosterbroek en zijn tweelingbroer Jan,

De Matrozenpakjes

Een nieuwe wereld

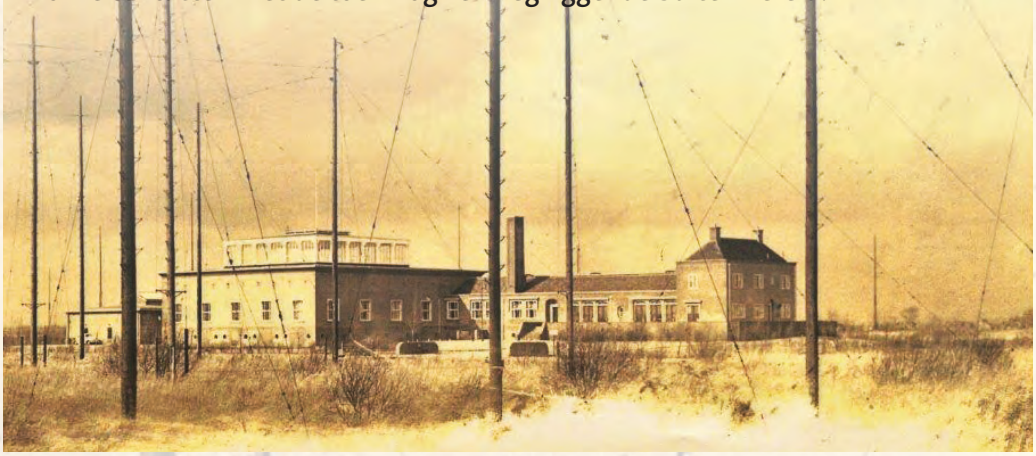
In die zomer verhuisden we naar het Rode Dorp en ging ik naar de Warinschool. Daar kwam ik in de 2e klas bij juffrouw Wumkes, later in klas 3 en 4 bij meester Bloem. Meester Kalter was mijn meester in de 6e klas. Waarschijnlijk was dat het laatste jaar van meester Kalter. De Warinschool voelde veilig en vertrouwd aan. Ik liep alleen naar school

van de dames Warin beide een matrozenpakje hebben gekregen zodat ze naar school konden. In de uitgave van de historische kring over 1881-1981 christelijk onderwijs te Nederhorst den Berg staat een foto uit 1900 waarop ze inderdaad in een matrozenpakje te zien zijn, de school stond toen nog op de Voorstraat. ■

Weer uitgelezen weer bij een wandeling in de Horstermeer

Gerard Baar

Deze keer ging daar op 9 mei j.l. een bezoek aan vooraf aan het niet meer voor dat doel gebruikte Radio Ontvangstation NERA (Nederhorst den Berg Radio). Het in 1950 door burgemeester Harinxma thoe Slooten officieel geopende ontvangstation was, samen met het zendstation Radio Kootwijk, broodnodig voor onze contacten met de toen nog ver weg liggende buitenwereld.

De NERA (foto Collectie Historische Kring)

Eigenaar Jan Hermsen leidde een op zijn uitnodiging ingegaan gezelschap van zo'n 35 personen rond in het immense gebouw. Maar niet voordat iedereen onder het genot van een kopje koffie wat meer van elkaar te weten kwam. Geen gek idee, want we moesten tenslotte samen overleven in de achter het gebouw ontstane rimboe.

Laat dat 'wild' stuk Horstermeer nou de aanleiding zijn geweest om dit net na de oorlog in de Wederopbouwstijl opgetrokken sobere, doch doelmatige ontvangstation juist op deze plek neer te zetten.

Hoe was dat zo gekomen?

De Staat had onder de noemer Domeinen 300 bunder van de polder in eigen beheer gehouden. In de crisisjaren vatte zij het plan op de zuidoostelijke hoek achter de bestaande akkers verder te ontginnen. Het land was al, vanwege de noodzakelijke waterafvoer, doorsneden met om de twintig meter gegraven sloten in de richting van de dijk. Haaks op die bestaande sloten moesten om de zestig meter nieuwe gegraven worden. Door de twee ertussen gelegen sloten te dempen, ontstonden er eilanden. Die bleken later echter te groot om het water af te voeren. Bovendien bleven de oude sloten in natte tijden erg sompig. In ieder geval hebben werkelozen vanaf 1936 met de schop meer kunnen verdienen dan in de steun. Al hun werk ging in 1940 in een klap ten onder vanwege de inundatie van de Horstermeer bij het uitbreken van de oorlog.

Later lichtte Jan Siteur dat onderwerp visueel toe tijdens de door hem geleide wandeling langs en half door de bush-bush.

Onverwacht geluk

Domeinen zag zich nadien opgezadeld met een groot aantal bunders drassige poldergrond waar niets meer mee te beginnen was.

Gelukkig stond de technische vooruitgang op allerlei gebieden niet stil. Op het gebied van wereldwijde communicatie boekte de PTT vooruitgang door de uitvinding van de ruitantenne. Die ontving echter geen zwakke radiosignalen op zandgrond, zodat dat het onvermijdelijke einde voor het op zand gebouwde ontvangstation Radio Noordwijk (NORA) betekende.

Het geluk lachte de PTT toe, want vanwege de mislukte ontginning inde zuidhoek van de Horstermeer, beschikte de Staat (Domeinen valt daaronder) daar over dat door menselijk ingrijpen ontstane moerassige gebied. Precies wat ruitantennes nodig hebben om optimaal te kunnen functioneren.
Kort door de bocht zou je het vestzak- broekzak kunnen noemen tussen twee staatsbedrijven. De omslag kon natuurlijk niet op stel en sprong tot stand gebracht worden, maar het resulteerde tot een, gezien de omstandigheden, onvoorstelbaar snelle oplossing om niet achter te raken. De burgemeester kon dan ook al in 1950 het binnen anderhalf jaar tijd gebouwde modernste radiostation van Europa openen. Een topprestatie, gezien de barre omstandigheden rond de drassige locatie. Rondom het gebouw stonden 140 ruitantennes op houten palen. Een jaar later verschenen er in de polder ook een aantal radiotelescopen die de voortplanting van radiogolven en de straling van de zon bestudeerden. Zo konden verstoringen in het radioverkeer voortijdig gemeld worden.

De dakopbouw met rondom uitzicht

In de verte de Kortenhoefse dijk

In het kort

Het voormalige NERA ontvangstation heeft een belangrijke functie gehad op het gebied van de ontwikkeling van de telecommunicatie in Nederland. Vanwege het feit dat de Horstermeer onderdeel was en is van de later tot Werelderfgoed verklaarde Nieuwe Hollandse Waterlinie, is de bouw daaraan gerelateerd. Het staat op een grote waterdichte bak met hele dikke muren van gewapend beton, ongeveer tot een hoogte van het NAP (Nieuw Amsterdams Peil). Er zitten in de kelder zelfs aan alle kanten waterdichte patrijspoorten. Op de 'begane grond' waren kantoren voor de medewerkers.

Binnen de 1ste verdieping is er, waarschijnlijk wegens ruimtegebrek, zelfs een hele nieuwe verdiepingsvloer bijgekomen in de tijd dat het gebouw haar verloren gegane functie nog volledig vervulde. Bovenop het gebouw staat een grote dakopbouw met aan alle kanten glas. Na een jaar of tien lanceerden technici al de eerste communicatiesatelliet, zodat het er naar uitzag dat het ontvangstation spoedig overbodig zou worden. Een paar jaar later ging de PTT de NERA al gebruiken voor de Radio Controle Dienst. In 2005 verhuisden de laatste medewerkers naar een nieuw gebouw in Amersfoort.

Hoe ging het verder?

Domeinen bood het pand te huur aan middels een advertentie in de Telegraaf. De Horstermeerse ondernemer Jan Zwagerman kreeg het voor elkaar het pand in zijn geheel te huren voor een periode van twee jaar. Daarna

Dit is het fundament van de voormalige telescoop

kon hij gewoon doorgaan met het zoeken naar het exploitabel maken van het complex binnen het geldende bestemmingsplan. Een jaar of zes geleden kreeg onze rondleider Jan Hermsen de NERA in eigendom. Als ik het

Weer op weg naar de bewoonde wereld

goed onthouden heb noemt hij zijn bezit Maatschappelijk Sociaal Erfgoed. Hij is druk op zoek en heeft o.a. contacten met ROC scholen om praktijkwerkplaatsen in het gebouw te verwezenlijken. Hiervoor zijn voldoende faciliteiten in het pand aanwezig, maar hoe en wat en waarmee hij zijn hele bezit exploitabel kan maken is nog steeds de vraag. Hij houdt vol. Na zijn rondleiding nam Jan Siteur ons mee op avontuur.

De wandeling

Op de plek waar de verharde Neraweg ophoudt bogen we af in de richting van de Horstermeerdijk. In de verte waren de Gabrielmolen en fort Kijkuit goed te zien. Ondanks het onderweg met elkaar praten daalde de stilte op de wandelaars neer. Af en toe stonden we bij elkaar stil als Jan iets ging vertellen. Het viel op dat er een heel stuk van de achter de dijk gelegen Kortenhoefsepolder is kaal gemaakt. Het moet een uitgestrekt rietland worden waar een roerdomp de val op krijgt. Natuurmonumenten wil deze schuwe, zeldzame vogel graag terug in haar gebied. Het eerste hek op onze route kon gewoon open.

Het NERAgebouw komt vanaf de dijk gezien nog voor een deel boven de begroeiing uit. De volgende twee hekken vormden gelukkig een obstakel waar iedereen min of meer makkelijk overheen kon klimmen. Ik denk dat niemand zich realiseerde dat ze op hun tocht een mini-Neraatje met zich meedroegen. Want dat mobieltje herbergt alle techniek waarvoor vroeger dit grote NERAgebouw heeft gediend. Na het laatste hek kwamen we uit bij fundamenten waarop een telescoop had gestaan. Gids Jan wist dat daar vlak achter een dassenburcht te zien was. De dassen lieten zich natuurlijk niet zien, maar het was toch leuk zoiets van dichtbij te kunnen bekijken. Na een paar stappen belandden we weer op de verharde weg. Iedereen liep al pratend in eigen tempo terug naar de bosschage in het vlakke land waar één stalen mast hoog boven uittorent. Die is nog voor allerlei doeleinden, waaronder het vliegverkeer, in gebruik.

Wat later ging iedereen weer zijns weegs

Tot slot

Om op de titel terug te komen. Op 15 juni 2019 maakten we met een groep bijna de volledige wandeling rond het Horstermeer. Gelukkig ging het pas mis op de Meerkade (de Meijerkaai), die door de Meeruiterdijkse-polder in de richting van de Horstermeerdijk loopt. Met het ongeveer 25 jaar geleden uitgevonden mobieltje konden er vanuit de bewoonde wereld hulptroepen opgeroepen worden. Op het hobbelige pad was met wat geduld autorijden geen probleem, zodat de door de warmte bevangen dames opgehaald konden worden. Het is jammer dat het apparaatje in de loop der jaren op een aantal terreinen een vijand van zichzelf is geworden. Maar het is daarentegen voor veel oudere recreanten een uitkomst om niet te verdwalen. Het zou mooi zijn als laatstgenoemde wandeling opgenomen kon worden binnen het gewenste wandel- en fietspadcircuit in het Oostelijke Vechtplassengebied. Tot nog toe zit daar geen enkele vooruitgang in omdat er steeds weer allerlei tegengestelde belangen om de hoek komen kijken.

Op onze website **www.historischekring.nl** *kunt u onder de trefwoorden NERA en Horstermeer in verschillende Werinons meer over de ontwikkeling van het gebied terugvinden.*

De foto's zijn gemaakt door zowel Gert Jan Schimmel als Erwin Breed.

Zicht vanaf de Prutpolderdijk op de enige overgebleven antenne

Van bouwvallige pastorie tot dorps-icoon

Een bijzonder verhaal achter de muren van Voorstraat 1

Ingrid Maaywee

Al meer dan anderhalve eeuw vormt de pastorie aan de Voorstraat een vertrouwd onderdeel van het dorpsbeeld van Nederhorst den Berg. Vele inwoners kennen het markante witte huis als de woning van de predikant van de Willibrordkerk, maar slechts weinigen weten welke opmerkelijke geschiedenis zich achter de gevel afspeelt.

Voorstraat 1 toen en nu

Een recent uitgevoerd bouwhistorisch onderzoek laat zien dat de huidige pastorie niet alleen een rijksmonument is, maar ook het tastbare eindpunt van ruim drie eeuwen strijd tegen verval, bestuurlijke verwikkelingen en voortdurende bouwkundige problemen.

Een geschiedenis die eeuwen teruggaat

De geschiedenis van de Bergse pastorie begint al vóór de zeventiende eeuw. Van de eerste pastorie weten we slechts dat zij in 1593 nog in goede staat verkeerde. Lang duurde dat niet. Enkele decennia later werd het gebouw omschreven als zo vervallen dat het nauwelijks nog bewoonbaar was. Rond 1630 kocht predikant Rutgerus Paludanus daarom een ander huis aan de Kerkstraat, dat vervolgens meer dan tweehonderd jaar als pastorie dienstdeed.

Twee eeuwen van zorgen en geldgebrek

De tweede pastorie bleek echter een bron van voortdurende problemen. Reparaties volgden elkaar op, maar financiële middelen ontbraken vaak. Kerkbestuurders, overheden en lokale belanghebbenden verschilden regelmatig van mening over wie verantwoordelijk was voor onderhoud en vernieuwing. Tegen het einde van de achttiende eeuw was de woning opnieuw ernstig vervallen. Sommige predikanten zochten noodgedwongen elders onderdak en moesten soms zelfs op eigen kosten een woning huren.

Nieuwbouw die opnieuw mislukte

In 1831 werd eindelijk een nieuwe pastorie gebouwd op de plaats van haar voorganger. De opluchting duurde echter niet lang. Al na enkele decennia bleek het gebouw slecht gefundeerd. Muren verzakten, deuren klemden en scheuren verschenen in het metselwerk. Technisch herstel leek nauwelijks haalbaar.

Ansichtkaart van de pastorie in zijn oorspronkelijek uitmonstering en nog gelegen aan de Reevaart, te dateren 1861 en 1878. Bron: HKNdB, beeldbank nr 2077

Opnieuw stond het kerkbestuur voor dezelfde vraag: restaureren of helemaal opnieuw beginnen?

Een frisse start aan de Reevaart

De keuze viel uiteindelijk op nieuwbouw. In 1859 werd besloten een geheel nieuwe pastorie te bouwen op een andere plek, midden in de grote pastorietuin en dichter bij de toen drukbevaren Reevaart, de huidige Voorstraat. Daarmee volgde het gebouw de ontwikkeling van het dorp, waarvan het zwaartepunt steeds meer verschoof van de oude dorpskern rond de kerk naar de lintbebouwing langs het water. De eerste steen werd gelegd op 18 april 1860 en in 1861 kon de predikant zijn nieuwe woning betrekken.

Zicht op de steen ter herdenking van de eerste steenlegging door Jan Jacob Beerekamp op 18 april 1860. Deze steen bevindt zich in de borstwering tussen de vensters rechts van de voordeur

Een huis met allure

De nieuwe pastorie werd ontworpen onder verantwoordelijkheid van de provinciale Waterstaat van Noord-Holland. Het resultaat was een degelijk en statig woonhuis met een symmetrische voorgevel, een centrale gang en ruime ontvangstkamers. Hoewel de architectuur sober is, straalt het gebouw de waardigheid uit die destijds bij een predikantswoning hoorde. Opvallend zijn de grote dakoverstekken, de hoge schuifvensters met slanke ijzeren roeden en de monumentale ligging aan de Voorstraat.

Verbouwen zonder het verleden uit te wissen

Zoals vrijwel ieder oud huis veranderde ook de pastorie door de jaren heen. In de twintigste eeuw verdwenen schouwen, werden kamers samengevoegd, kwam er modern sanitair en werden voorzetwanden en achterzetramen geplaatst. Toch bleef de oorspronkelijke negentiende-eeuwse structuur verrassend goed bewaard. De hoofdindeling, de kapconstructie, diverse trappen, deuren, kozijnen en zelfs enkele ingebouwde kasten stammen nog uit de bouwtijd.

Meer dan alleen een gebouw

Volgens het onderzoek ligt de waarde van de pastorie niet alleen in de architectuur. Het gebouw vertelt ook het verhaal van de Hervormde Kerk en haar betekenis voor het dorpsleven. Vanuit deze woning werden preken voorbereid, werden gezinnen bezocht, vonden gesprekken plaats over huwelijk en rouw en had de predikant een centrale rol in de gemeenschap. Daarmee vormt de pastorie een belangrijke herinnering aan het religieuze en maatschappelijke leven van Nederhorst den Berg.

Een uitzonderlijk goed gedocumenteerd monument

Wat de pastorie extra bijzonder maakt, is dat niet alleen het gebouw zelf bewaard bleef, maar ook een groot deel van de oorspronkelijke bouwdocumentatie.

Zicht op de rechter zij- en achtergevel van de pastorie. De foto is gedateerd 1960, maar is vermoedelijk ouder. De zonwering van de vensters op de verdieping was nog aanwezig, maar de gootlijst was reeds vereenvoudigd. Het extra luchtraam naar het 'secreet' in de keuken was hier al dichtgezet. Ter plaatse van de rode pijl was een plank tegen de gevel bevestigd, waarvan de sporen zich nog in de gevel aftekenen. Daarboven is een afvoer aanwezig, mogelijk behorend tot de gootsteen op de verdieping. *Bron: HKNdB, beeldbank nr 3086*

Bestekken, aanbestedingsstukken, historische foto's en archiefstukken geven een uitzonderlijk compleet beeld van de bouw in 1860. Daardoor kan de geschiedenis van het pand tot in detail worden gereconstrueerd, iets wat voor woonhuizen uit deze periode zelden mogelijk is.

Zicht op de voorgevel van de pastorie aan de Voorstraat in mei 2025

Klaar voor een nieuwe toekomst

Na meer dan 160 jaar als predikantswoning te hebben gefunctioneerd, begint de pastorie opnieuw aan een nieuwe levensfase. De huidige eigenaren willen het monument zorgvuldig restaureren en weer als familiehuis gebruiken. Daarbij hopen onderzoekers dat achter plafonds, voorzetwanden en moderne afwerkingen nog onbekende sporen van het oorspronkelijke interieur tevoorschijn komen. Zo kan het verhaal van dit bijzondere gebouw verder worden aangevuld. Van bouwvallige voorgangers tot een beschermd rijksmonument: de pastorie aan de Voorstraat is meer dan een huis. Zij vormt een levend stukje dorpsgeschiedenis, waarin eeuwen van geloof, wonen, bouwen en gemeenschap samenkomen. ■

Dit is een samenvatting van Jan Slagt van de door mevrouw Ingrid Maaywee beschreven geschiedenis in haar bouwhistorische verkenning met waardestelling van de Hervormde Pastorie. Geïnteresseerden kunnen het hele restauratieplan op onze website vinden. ***www.historischekring.nl***

Jip Nelissen toont het restauratieplan

Hier samen met zijn vrouw Marthe Sorel, bij de presentatie van het plan

Toelichting van het totale rapport door de eigenaar Jip Nelissen

Hierna kreeg Jip Nelissen, samen met zijn vrouw Marthe Sorel de nieuwe eigenaar van de Hervormde Pastorie, de gelegenheid om een overzicht te geven van het restauratieplan. Het is een zorgvuldig voorbereid overzicht van de totale restauratie van het Rijksmonument. Monumentenzorg heeft er haar fiat aan gegeven. Het echtpaar is erg verguld met het feit dat de veranda, die te zien is op een foto uit de 19e eeuw aan de zuidzijde van het huis, weer terug mag komen. Ze zijn vol goede moed om alles weer te krijgen zo het vroeger was. Jip kreeg voor zijn presentatie een bemoedigend applaus van zijn gehoor. Nogmaals, het rapport is in haar geheel in te zien op onze website: **www.historischekring.nl**

In de Gooi- en Eemlander *van 12 maart 2026 staat een uitgebreid interview met Jip, geschreven door Hans van Keken.*

Terug in de sneeuw

Gerard Baar

In de eerste week van januari zijn sneeuwfotografen volledig aan hun trekken gekomen. Daarnaast had het tegen elkaar opbieden over de gemeten dikte van de sneeuwlaag voor hetzelfde geld tot een tijdelijke gok-site kunnen leiden. Alles kan vandaag de dag in sneltreinvaart geregeld worden. Dankzij mobieltjes zweven er nu miljoenen opnames van de witte wereld in de 'cloud'. In de toekomst kunnen de makers, als ze er gevoelig voor zijn, tijdens een hittegolf hun foto's zo maar uit de lucht plukken om zichzelf een verkoelend effect te bezorgen.

Op mijn netvlies verschenen beelden van houtjes hakken, konijnenvoeren, tas inpakken en zonder elektrische fiets door sneeuw of fikse kou naar school in Hilversum gaan. Als je de deur achter je dicht deed was de verbinding met thuis verbroken. Het dichtstbij in mijn winterherinneringen ligt de kwakkelwinter van 1979. Vier maanden lang wist niemand waar hij of zij aan toe was. Goklustigen konden aan hun trekken komen, want het kon vriezen, sneeuwen, stormen, ijzelen of dooien. Van schaatsen tussen wuivend riet kwam weinig terecht. Verder teruggaan in de tijd hoef ik niet, want dat is vorige week waarschijnlijk al volop gebeurd vanwege deze korte uitzonderlijke winterse omstandigheden.

Om aan te tonen dat het in de afgelopen twintig jaar toch wel af en toe sneeuwde, vond ik een foto van het kasteel in de sneeuw uit 2013. Het prachtige hek, in Lodewijk XIV stijl, stamt uit ca 1730. Dat hek is natuurlijk al die tijd hetzelfde gebleven, in tegenstelling tot het slot. U ziet hier de voorgevel nog zoals deze was sinds de restauratie na de grote brand van 9 januari 1971. Anno 2026 oogt het nieuw en binnenkort is het zelfs bewoond. Dan zal er vanuit alle hoeken 's avonds licht stralen uit dit tot wooncomplex omgevormde voormalige verdedigingswerk. ■

De laatste door Ans Baar georganiseerde excursie leidde naar Doornburgh

Gerard Baar

Deze buitenplaats is zichtbaar achter het bovenop met elzentakken getooide smeedijzeren hek, dat aan het jaagpad langs de Vecht in Maarssen de toegang tot het terrein afsluit. Het huis is rond 1650 gebouwd op de plek van hofstede Doornburgh.

Het kwam tegen het einde van de 18e eeuw in het bezit van de regentenfamilie Huydecoper. Zij kochten na 1800 terreinen van ernaast gelegen afgebroken buitens op, waaronder onder meer het veel grotere Elsenburg. Dat buiten kon qua grandeur wedijveren met paleis het Loo, maar de onderhoudskosten groeiden de eigenaar boven het hoofd doordat Neder land na de napoleontische tijd danig verarmde. Op de aangekochte gronden lieten de Huydecopers een Engelse landschapstuin aanleggen door tuinarchitect Zocher. In 1957 worden de Reguliere Kanunnikessen van het Heilig Graf eigenaressen van Doornburgh. Die orde is al in de 11e eeuw door de kruisvaarder Godfried van Bouillon samen met vijf andere mannen gesticht. Godfried had daartoe zelfs zand uit het in Jerusalem gelegen Heilig Graf meegenomen.

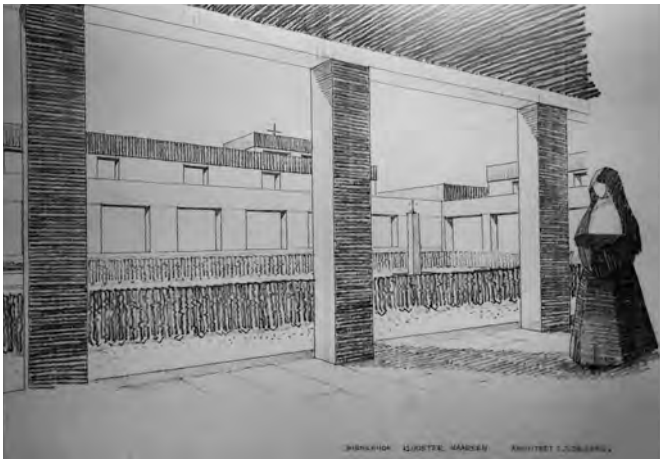

Architect Jan de Jong

Onze prioriteit lag bij een bezoek aan de Priorij die de zusters in 1964 lieten bouwen in het park van deze buitenplaats. Daar valt niet direct het oog op, want het ligt verscholen tussen bomen en hoog opgeschoten struikgewas een heel stuk van de Vecht af. Wel dicht bij de bezoekersingang aan de Diependaalsedijk. Een bordje wees ons van daaruit de weg.

Warme ontvangst in de keuken van de Priorij

Onze gastvrouw, mevrouw Nienke Hofman, een van de nieuwe eigenaars, begroette een voor een alle langzaam binnendruppelende 35 deelnemers. Gelijk achter de grote toegangsdeuren kregen zij zicht op een hele grote keuken, die naar later bleek het enige frivole onderdeel van de verder sobere Priorij bevat. Na jaren gesteggel mocht de strenge monumentale eenheid van de Priorij voor één keer doorbroken worden. De combinatie van bruine en gele tegeltjes in de tegelvloer brengt wat warmte binnen het verder uit sobere kleuren bestaande interieur van dit zeer speciale klooster. Onder het genot van koffie met wat lekkers begon onze gids Nelly Pos ons in te wijden in de geschiedenis van deze voelbaar sacrale omgeving.

Schets van de binnentuin van het klooster getekend door Jan de Jong

Een vrouw die bij de kanunnikessen intrad mocht er niet meer uit, zelfs de begrafenissen van haar ouders waren taboe. Haar aandeel in de erfenis belandde in de kas van de orde. De zusters zetten zich, naast hun viermaal daagse gebed in de kapel, jarenlang belangeloos in voor anderen, met name voor de emancipatie van vrouwen. Zij leerden hun naast lezen en schrijven ook om meer voor zichzelf op te komen.

Er was geld voor handen

De zusters bezaten voorheen een klooster in te Kloese bij Lochem. Na de aankoop van Doornburgh trokken ze er met z'n 46-tigen in, maar hadden in hun achterhoofd al het plan er een heel nieuw klooster neer te zetten. Over het geld dat nodig was om dit gewenste project uit te voeren, hoefden de nonnen niet in te zitten. Zij stamden voor het grootste gedeelte uit rijkere families (o.a. C&A) van waaruit ze dan ook volop steun konden krijgen om hun ideaal te verwezenlijken.

De eetzaal bij de keuken

De binnentuin

Misschien putten de nonnen daar zelf ook de kracht uit om koste wat kost hun droom van een nieuw klooster te verwezenlijken.

De knoop wordt doorgehakt

In 1964 nodigen de zusters de architect Dom Hans van der Laan uit om het door hen gewenste kloostercomplex in de door hem bedachte sobere architectuurstijl 'De Bossche School' uit te laten voeren. Hij kon de opdracht echter wegens tijdsgebrek niet aanvaarden, zodat hij na overleg met de zusters de vererende opdracht naar zijn leerling, timmermeester/bouwkundige Jan de Jong door mocht spelen. Zij wilden hun streven naar eendracht en evenwicht terug zien komen in hun nieuw te bouwen Priorij.

De nonnen

Jan deelde hun ideeën en wilde *'de ruimte ordenen tot een dak voor het lichaam en uitzicht voor de geest'*. Zijn ontwerp laat de filosofie van zijn leermeester Dom Hans zien.

Deze is gebaseerd op het *'plastisch getal'* als uitgangspunt van de stijl van de Bossche School. Dat was het getal 7. Gids Nelly legde uit dat dat te maken heeft met het menselijk lichaam. Ons hoofd is daar bijvoorbeeld het een zevende deel van. Dit resulteert in asymmetrische verhoudingen waarin een compositie ontstaat die een mens als aangenaam ervaart. Nelly wees op de hoog gelegen vensters, waarin kleine ruitjes tussen twee verschillende grotere dat gevoel al op kon roepen.

Tegenstrijdigheden

Ongemerkt kreeg ik tijdens de rondgang een gevoel van vervreemding, dat aan de andere kant weer een bepaalde rust bij mij opriep. Misschien zorgde het gekozen ontwerp wel voor de ideale mix om het een heel leven in zo'n omgeving uit te houden. Wat Jan de Jong niet allemaal met eenvoudig naoorlogs bouwmateriaal heeft kunnen verwezenlijken! Zelfs het meubilair, zoals banken, stoelen en boekenkasten met de kenmerkende geelkoperen nagels (kopspijkers) waren speciaal voor dit gebouw ontworpen. De zusters gingen haast in alles mee met hun architect, maar hij kwam er niet onderuit om zitkussens op het harde

meubilair toe te staan. Ook wilden ze op de grote open binnenplaats geen tegels maar een kruidentuin. Rondom die binnenplaats loopt een overdekte galerij waar ook een deel van de kloostercellen op rust.

De buitenkant van het complex bestaat uit ruwe bakstenen die door wel drie centimeter brede, korrelige voegen van elkaar gescheiden zijn. Af en toe zitten er afgehakte halve of één derde bakstenen tussen. In 1966 wijdde kardinaal Alfrink dit geslaagde Wederopbouwmonument op plechtige wijze in. Mijns inziens zullen er best wat druppeltjes water op de zwarte steen in de eetkamer terechtgekomen zijn, want daar ligt het door Godfried meegenomen zand uit Het Heilig Graf onder.

Het hek van Doornburgh dat naar het jaagpad leidt

Theehuis van Doornburgh aan de overkant van de Vecht

De onvermijdelijke teloorgang

Met de hulp van veel vrijwilligers is het landschapspark lang in goede staat gebleven. De kloosterbezetting dunde langzaam uit omdat er zusters stierven. Maar vanwege het teruglopen van roepingen, vulde geen enkele jonge vrouw de leeggevallen plek van de overleden zuster meer in. De meesten kregen op hun met veel overgave veroverde eigen terrein wel hun laatste rustplaats. Uiteindelijk besloten in 2017 de zeven overgebleven kanunnikessen van het Heilig Graf tot de verkoop van de hele buitenplaats. Alle in de barstensvolle kelder opgeslagen spullen zaten bij de prijs inbegrepen.

Doornburgh

Na de rondgang door de Priorij bezochten we kort het hoofdhuis van deze buitenplaats, die een totale oppervlakte van negen hectare heeft. Het gebouw stamt uit de 18e eeuw en is een van de tachtig overgebleven buitens die de Vechtstreek nog telt. Het zijn er rond de 200 geweest. Maar allereerst hebben de Fransen er in het Rampjaar 1672 een flink aantal van gebrandschat en die daarna lang niet allemaal herbouwd zijn.

Na de val van Napoleon waarde vanwege de niet meer op te brengen hoge onderhoudskosten het spook van de sloop hier overal rond. Volgens gids Nelly zegt het boven de voordeur aangebrachte jaartal 1721 niet zoveel, want het kan voor hetzelfde geld van een ander landhuis komen. Het bewijs zou de ster naast de voordeur kunnen zijn, want die houdt verband met de gebeurtenissen in het Rampjaar. Die ster gaf aan dat de eigenaar de plundering en het in brand steken had afgekocht.

In 1912 kwam Doornburgh in het bezit van J.P. van Voorst van Beest. Deze man had in Groningen en Friesland vervallen Borgen en Staten opgekocht. Hij gebruikte daaruit allerlei onderdelen om andere buitens, waaronder Doornburgh, te restaureren. De authentiek lijkende schouw in een van de stijlkamers blijkt uit Slot Zeist te komen. Op het daarop aangebrachte schilderij is de ontmoeting tussen Jacob en Rebecca te zien. In de andere kamer bevat het plafond witjes. Tevens hangt er boven de haard een schilderij met daarop de Godin Flora. God mag weten waar Van Voorst van Beest dat nou weer heeft opgedoken. Huis Doornburgh is zonder meer toe aan een grondige restauratie, die er voor moet zorgen dat de grandeur van het buiten weer volledig tot haar recht komt. Als er geen kink in de kabel komt gaat dat in de nabije toekomst gebeuren. Bij deze wil ik onze gids Nelly complimenteren met haar consistente verhaal over allerlei vervlogen tijden. Ik denk dat zij de deelnemers wel wat stof tot nadenken heeft meegegeven. ■

Sic: Aantekeningen van Gert Jan Schimmel waren mooie aanknopingspunten om er een verhaal van te maken. In zo'n Priorij dwalen je gedachten al gauw af. Hij heeft ook alle foto's genomen.

Groepsfoto met Ans in het midden

Don Bijl over 25 jaar Wijdemeren

Herman Stuyver

Op 4 juni 2002 werd Don Bijl geïnstalleerd als burgemeester van de nieuwe fusiegemeente Wijdemeren. In 2010 vertrok hij uit de zes dorpen. Met hem kijken we terug op die eerste 8 jaar van de kwarteeuw Wijdemeren.

Carrière

Op 1 juli 2010 promoveerde hij naar het burgemeestersambt van Purmerend. *"Dat was inderdaad een grote stap. Ik begon als waarnemer in het kleine Schermer met 5000 inwoners, kwam in Wijdemeren met ongeveer 24.000 en eindigde met bijna 100.000, omdat Purmerend fuseerde met Beemster in 2022."*

Inmiddels is Don Bijl sinds september 2022 pensionado. Bij z'n afscheid zei hij: *"Het burgemeesterschap is wat mij betreft geen baan, maar een leven dat je leidt. Ik heb genoten van de contacten met de inwoners en ga die na mijn vertrek ontzettend missen."* Dat beeld van Don Bijl blijft ook bij vele Wijdemeerders hangen, hij stond bekend als een 'mensenmens'.

Naast bewoners

Bijl geeft aan dat hij graag naar Wijdemeren wilde, omdat hij het als een uitdaging zag om een nieuwe gemeente op te bouwen. *"Ik durf wel te zeggen dat ik me geworteld voelde in de dorpen. Het contact met de mensen is het allerbelangrijkste. Van dichtbij, naast iemand staan."*

In dat verband wijst de ex-burgemeester op de dorpsbezoeken indertijd, waar hij zelf op verschillende locaties met microfoon in de hand de verhalen van de dorpelingen aanhoorde. *"Dat mis ik heel vaak tegenwoordig, dat directe contact. Dat je als bestuurder naast de mensen staat. Iedereen serieus nemen, goed luisteren, niet altijd antwoord hebben en nooit zeggen 'dat nemen we mee'."*

Zes dorpen

"Het mooie van die zes dorpen vond ik dat ze zo verschillend waren. Ook goed dat Breukeleveen erbij hoorde." Ankeveen springt er weer uit, zoals wel vaker. *"De Ankeveners tonen een hoge mate van zelfredzaamheid, veel onderlinge contacten en er is veel mogelijk."*

Don Bijl noemt het opzetten van de Ankeveense zaterdagmarkt als een mooi resultaat, hij komt er nog regelmatig. *"In Loosdrecht zie je veel dure huizen, ze zijn meer op zichzelf. Ik zag daar minder saamhorigheid."*

In Nederhorst den Berg zag hij weer een andere mentaliteit: *"Meer van 'doe maar gewoon'. Ik woonde daar ook met veel plezier, kwam daar in de supermarkt."* En de verschillen tussen Kortenhoevers en 's-Gravelanders zijn hem nooit opgevallen. *"Die waren historisch wel verschillend, maar dat speelde niet meer."*

Ronde van Overmeer

Wijdemeerders bestaan niet

"Achteraf gezien vind ik Wijdemeren ook een ongelukkige naam, nogal bestuurlijk, nietszeggend. Ik zou gekozen hebben voor Loosdrecht. Dat kent iedereen." Don Bijl verhaalt uitvoerig over diverse pogingen om het 'Wijdemerengevoel' te versterken. *"Ik zag het als een opdracht om de samenhang tussen de dorpen groter maken."*

Dat is eigenlijk niet gelukt. Dat erkent Bijl ook. Er kwam een nieuw logo en een nieuwe gemeentewapen, maar een echte gemeenschappelijke basis ontbrak. *"Alleen hebben diverse dorpen wel degelijk beter samengewerkt. Denk aan de historische kringen en ijsclubs."*

Drie adviezen

Met een 'lichte' herindeling heeft Don Bijl ook ervaring. De gemeente Beemster werd op 1 januari 2022 onderdeel van de stad Purmerend. Hij heeft een drietal adviezen voor het nieuwe Hilversum.
"In de eerste plaats, omarm de verschillen tussen de dorpen en de stad. Juist die pluriformiteit maakt de eenheid sterker. De eigenheid van die zes dorpen moet blijven bestaan."
Voorts komt hij terug op veelvuldig contact met de bewoners. *"Kijk goed wat de mensen zelf willen, daar krijg je veel voor terug."* Zelf stond hij op de markt van Purmerend om te praten met de burgers.
Tot slot wijst Don Bijl erop dat het voornamelijk gaat om de cultuur en de openbare ruimte. *"Dat zijn de belangrijkste punten voor de meeste inwoners. Daar moet je aandacht aan besteden."*

Terugdenken

Don Bijl heeft zich goed voorbereid op z'n terugblik. In zijn kladblokje staan pagina's vol aantekeningen over zijn Wijdemeerse burgemeesterschap. *"De eerste periode tot en met 2006 was het nog best onrustig in de gemeenteraad. Emoties overheersten soms. Er waren nogal wat tegenstellingen. Vanaf 2006 kwam er een 'motorblok van rust' zoals ik het noem. Dat waren drie vrouwen die voor stabiliteit zorgden. Dat waren de wethouders Betske, Nelleke en Lia."* (Betske van Henten, CDA; Nelleke Schenkkan, GroenLinks en Lia Moote, PvdA, red.).

Dat Bijl een juridische achtergrond heeft, bleek meerdere malen een voordeel. Eén voorbeeld: het Verdiepingenplan waarbij met een gigantisch miljoenenproject de Loosdrechtse plassen werden aangepakt, werd gepresenteerd als een 'must' door de provincie Noord-Holland en het Waterschap. Don Bijl toog naar Brussel om zich te verdiepen in de Europese Kaderrichtlijn Water. Dat bleek wettelijk toch iets minder dwingend dan gesuggereerd. In een goed gesprek met provinciebestuurder Albert Moes kon mr. Bijl aantonen dat de juridische dwang niet nodig was.

Bezoek Koningin Beatrix

Koningin Beatrix

Een hoogtepunt voor iedere burgemeester is natuurlijk het bezoek van het koninklijk huis. In 2003 vereerde Koningin Beatrix Wijdemeren met een bezoek. Het contact hierover met de hofhouding was een voorzichtig spel van diplomatie. Hare Majesteit kon in korte tijd slechts twee dorpen bezoeken, was het parool. Doch, dat vond Don Bijl niet passen in de gedachte van drie gemeentes die samen één waren geworden. Naast de grote wasserij Lamme in Nederhorst den Berg en het watersportbedrijf van Scherpel in Loosdrecht moest toch ook 's-Graveland meedoen. Na enige volharding kwam het compromis dat de koningin met gevolg een lunch genoot in het 's-Gravelandse restaurant Berestein aan het Zuidereinde. ■

Ottenhome Loosdrecht

Riek Karsemijer

Op 18 november staan de gemeenteraadsverkiezingen gepland voor de nieuwe gemeenteraad; dit vanwege de fusie met Hilversum. Er staan 24 politieke partijen op de kieslijst voor Hilversum/Wijdemeren. Dat zal resulteren in 39 raadsleden, die volgend jaar zitting gaan nemen in de nieuwe gemeenteraad.

In het kader van een terugblik op vijfentwintig jaar Wijdemeren mag het verhaal over de verkoop van het vermaarde watersportcentrum aan de Oud-Loosdrechtsedijk niet ontbreken. 'Ottenhome', een begrip in het bruisende watersport- en zeilwereldje. Daarvoor gaan we nader kennismaken met een kleurrijk echtpaar, Leny en Louis de Bruin, destijds de eigenaren. Voor we dat doen gaan we terug naar het jaar 2008.

Op 1 oktober 2008 schrijft journalist Hans van Keken van de *Gooi- en Eemlander*: *'Nog een laatste trouwfeest zaterdag en dan is het vermaarde Loosdrechtse watersportcentrum Ottenhome voorgoed verleden tijd. De komende tien dagen wordt de inboedel weggehaald, de paar honderd boten weggesleept en gaan er hekken omheen. De slopers krijgen de ruimte.'*

Ottenhome in 1960

Tot zover de berichtgeving. Er zullen nog tientallen krantenartikelen verschijnen over het wel en wee van dit vermaarde watersportcentrum, dat uiteindelijk een doorstart zal maken aan de Zuwe in Kortenhoef, gesitueerd op de ventweg langs de Vreelandseweg (N201).

Na ruim tachtig jaar aan de Oud-Loosdrechtsedijk te zijn gevestigd viel het doek voor Ottenhome. Het genoot landelijke bekendheid, bezoekersaantallen varieerden in de gloriejaren tussen de honderd- en tweehonderdduizend bezoekers per jaar vanwege verhuur van de vele honderden zeilboten, het organiseren van evenementen zoals de Schippersdag en niet onbelangrijk een terras voor ruim vierhonderd mensen. Een ongedwongen en plezierige uitgaanssfeer karakteriseerde het etablissement. Hilarische momenten op de steigers, vooral wanneer het weer omsloeg en de zeilers terugkeerden en door de havenmeester en zijn assistenten werden toegeschreeuwd. Laverend van links naar rechts om maar niet met een klap de steigers te raken.

Het gehele gebied aan de Oud-Loosdrechtsedijk onderging een metamorfose vanwege de verkoop aan Fortis Vastgoed en waar eens de zeilboten aan de steigers lagen verrezen 33 watervilla's, appartementen en een kleine haven. Dat na zoveel jaren van gedelibereer over de toekomst van Ottenhome het voor alle betrokkenen een 'Happy End' zal krijgen getuigt de visie van Louis de Bruin en zijn echtgenote Leny. Een hartelijk welkom in hun woning met een 'wijde blik' over de Eerste Plas van Loosdrecht wordt door de vrouw des huizes vergezeld van gebak en koffie. Een eerste indruk van Louis de Bruin getuigt van een bescheiden man met een rustige en vriendelijk uitstraling. Op tafel ligt een grote blauwe map met daarin vele artikelen over ons onderwerp.

Achter mij, aan de muur van hun idyllisch gelegen woning, siert een prachtig schilderij van de binnenstad van Parijs de muur. Terug naar Leny en Louis, die ons in hun verhaal zullen brengen naar Ottenhome, het gemeentehuis van Wijdemeren, Gambia en Moldavië.

De wind in de zeilen

"Ik zal je mijn levensverhaal in twee minuten vertellen", begint de Bruin ons gesprek. *"Opgegroeid in Zeist, waar mijn ouders een textielwinkel runden, ben ik een studie medicijnen gaan volgen maar uiteindelijk trok mij de meubelbranche en ben vervolgens als zelfstandig ondernemer begonnen"*.

Hoe je het wendt of keert, de Bruin had in zijn verdere carrière volop de wind in de zeilen. *"Door diverse overnames van bedrijven groeide mijn personeelsbestand van enkele honderden werknemers naar ruim vijftienduizend. Daartoe reken ik ook verschillende bedrijven in Zwitserland, waar ik ook ruim tien jaar heb gewoond"*, aldus de Bruin. Trendsetter en pionier in de verkoop van leren fauteuils en bankstellen. Dit mondde uit in de bekende vestiging van Mondileder te Soesterberg. Deze succesformule kreeg een vervolg en resulteerde uiteindelijk in de verkoop aan het Vendex concern.

Luchtfoto van watervilla's

De Bruin vervolgt: *"In 1983 werd ik op een gegeven moment gebeld door een kennis met de vraag of ik Ottenhome en de opstallen waaronder de Swingboei wilde kopen, want een faillissement dreigde. Ik ben met een aantal partners daarin overstag gegaan en werd besloten tot aankoop. Uiteindelijk zijn de andere partners na enige tijd uit het partnerschap gestapt en werd ik de eigenaar van het watersportcentrum"*.
De reden van latere verkoop licht hij als volgt toe: *"Ik merkte dat de vraag in het toerisme veranderde. Zo huurde men vroeger zeilboten voor een week of een dag, dat verschoof naar een middag. Waren er in het verleden om 12.00 uur tweehonderd uitsmijters verkocht nu was er op dat tijdstip slechts één koffie met één appelgebak over de toonbank gegaan. Noodzakelijke investeringen, het toerisme naar Spanje was in opkomst, en mijn ziekte speelde daarnaast een belangrijke rol"*.

Een optelsom hiervan resulteerde in een historische uitspraak van de Bruin tijdens een commissievergadering van de gemeente, waarbij een inspreker zijn treurnis uitsprak over het verdwijnen van Ottenhome en het zien van minder zeilboten op de Loosdrechtse Plassen. Begaan met de inspreker was de Bruin zijn antwoord kort en zakelijk: *"Zo u er mee begaan bent, waarom koopt u het dan niet van mij?"* Het vervolg is bekend. Na intensieve onderhandelingen met de gemeente en de directie van een projectontwikkelaar werd Fortis Vastgoed de nieuwe eigenaar. *"We waren binnen een week rond, het paste als een schoen"*, aldus de Bruin. Een sociaal plan voor het personeel werd overeengekomen en in 2009 nam watersportliefhebber de heer Tim Emmelot het roer over en werd daarmee directeur en eigenaar van Ottenhome BV. Een deel van het personeel ging mee naar de nieuwe locatie aan de Zuwe, waar het nu floreert. Er bestaan zelfs plannen om het uit te breiden met een hotelaccommodatie. Grappig is te constateren dat na zijn verblijf in Zwitserland de Bruin in Loosdrecht kwam wonen, vlakbij de Wijde Blik waar nu Ottenhome gevestigd is. ■

Sic: In de vorige eeuw stichtte de heer Elbert Otto Dwarshuis in Loosdrecht zijn jachthaven Ottenhome. Hij gaf zijn bedrijf de naam van zijn moeder, Marretje Otten.

Badhotel de Zuwe

Gerard Baar

De overeenkomst moet gezocht worden in het feit dat de opkomst van de recreatie rond het water van de Wijde Blik en de Spiegel-en Blijkpolderplas te danken is aan de zandwinning. Die link kunt u in het hier volgende artikel zelf ontdekken.

Hoe die plek aan de Wijde Blik, waar nu Ottenhome is gevestigd, er voor die tijd heeft uitgezien kan ik u, dankzij de historische kring 'In de Gloriosa', met wat foto's laten zien. Die roepen bij mij herinneringen op uit mijn jeugd en een aantal jaren daarna. Ik kwam er als zevenjarige voor het eerst langs op de schillenkar van mijn Ome Ko, die daarmee gewoon over de Vreelandseweg (de huidige N 201) reed. Hij kon nog *"huh"* tegen zijn paard roepen om op de weg stil te blijven staan voor een praatje met een in de auto passerende veekoopman. Ik was voor die belevenis helemaal alleen naar Rustoord gelopen, de boerderij van mijn opa, die net voorbij de brug over het boezemkanaal van de Horstermeer stond. Het Jaagpad dat net voor Overmeer nog altijd bij de Loswal begint, stopt nu bij het punt waar in het verre verleden café Neutraal heeft gestaan.

Hier kwam ik in de vroege morgen langs

Ik hoor kastelein Rutgers, die ook roeiboten aan vissers verhuurde, nog zeggen: *"Zo jongetje, waar gaat dat zo vroeg heen"*. Ik kende hem al jaren en zal trots geantwoord hebben dat ik vandaag op de schillenkar mee naar Hilversum mocht. Ik wist nog niet wat ik daar onverwachts mee zou maken, maar dat is een ander verhaal.

De Hinderdam. In het midden staat het huis van Jan Hagen. Er liggen wat roeibootjes achter in de Vecht aan het jaagpad

Een tussenstop

Die in de Vecht voor vissende ochtendmensen klaarliggende roeiboten, wil ik gebruiken om over te stappen naar de naoorlogse ontwikkelingen van de waterrecreatie in Nederhorst den Berg. Niet iedereen had een bootje aan de polderkant liggen. Bij de dames Hoetmer aan het Ankeveensepad huurde de Shell een stuk akker, waaraan een aantal roeiboten klaar lag voor werknemers die graag visten. Bij broodvisser Jan Hagen (Jan Jut) op de Hinderdam konden fervente hengelaars eveneens terecht, want hij bezat de visrechten op een gedeelte van de Vecht.

In 1952 kwam zeilvereniging WSV De Spiegel van de grond. Voor zon en zand aanbiddende zwemliefhebbers lag er aan de noordkant van de Spiegelplas toevallig één overgebleven zandopslagduin (Het Strandje), dat alleen over

water te bereiken was. Gemaalbaas Gerard Middelkoop onderhield rond de jaren zestig een pendeldienst naar die zwemlocatie, wanneer zijn bootjes allemaal al verhuurd waren. Zijn vrouw Lenie verkocht ondertussen soep, broodjes kroket en snoepgoed. Toen ome Chris Gillissen met pensioen ging ontwikkelde hij midden jaren vijftig achter de Dammerweg een speeltuintje op de akker naast zijn huis op wat zand dat daar bij de kazemat lag. In de loop der tijd ontwikkelden zich naast de zeilhaven de jachthavens 'Nederhorst' en de 'Rietlanden'.

De foto is vanaf de Wijde Blik genomen. Het was op zondag of het was in de vakantie, want iedereen werkte doordeweeks

Het oude Badhotel. Zal het zwembad er al achter liggen?

Terug naar de Wijde Blik

Waarom had badhotel de Zuwe zo'n grote voorsprong op het gebied van de waterrecreatie? Ik denk vanwege haar openluchtbad en de al veel eerder aanwezige horecagelegenheid. Voorheen stond er, in ieder geval vanaf 1845, op deze plek een Tol met Tolhuis, maar waarschijnlijk al veel eerder. Vanaf bovengenoemd jaar reden de postkoetsen die vanuit het Gooi reizigers naar treinstation Loenen-Vreeland heen en weer brachten er langs. De plek lag zodoende al jaren aan een almaar drukker wordende doorgaande route.

De aanleg van de N201 zal de doorslag gegeven hebben, want daar kwam tegelijk een fietspad naast te liggen. Zowel de Spiegelpolder als de Wijde Blik zijn tegelijkertijd vanwege zandwinning tot grote diepten uitgezogen, resp. door de Ballast en de firma Blankevoort. Bij beide bedrijven werkten tevens veel Bergers en Kortenhoevers, zodat er een link te leggen valt naar de opkomst van de waterrecreatie in beide gemeentes. Achter het met riet gedekte dak van het Tolhuis lagen, voor het begin van de zandwinning, vast wel roeiboten op vissers te wachten, eer het Badhotel er stond. Op de plek waar nu het grote Zuwestrand aan de Wijde Blik ligt, kon vroeger ook al een beetje recreatief gezwommen worden. Bij het voor het Badhotel de Zuwe in de plaats gekomen Ottenhome kunnen in ieder geval zeilboten, surfplanken en kano's worden gehuurd.

De plek heeft heel lang op mooie dagen aan de behoefte van wat afleiding voor mensen uit de hele omgeving kunnen voldoen. Even op een dagje naar Zandvoort heen en weer rijden, lag in een wat verder verschiet. Maar de fiets had er al voor gezorgd dat iedereen wat verder kon komen

In het grote gebouw aan het water biedt het op de bovenverdieping gelegen restaurant met terras een prachtig uitzicht over het water.

Vanaf 2009 is hier Ottenhome gevestigd. Het floreert, dat kunt u wel uit deze in 2026 genomen foto wel opmaken

Een terugblik

Tegen het einde van mijn lagere schooltijd trokken we er met een 'man of wat' bij mooi weer in de zomervakantie wel eens een hele dag voor uit om heen en weer naar Badhotel de Zuwe te lopen. Voorzien van brood, limonade en een kwartje voor de toegang en het toezicht. Er was pas sprake van een fiets als je als jochie van drie turven hoog naar het vervolgonderwijs in Hilversum of Bussum moest.
Je kon er lekker ravotten en het zweet af en toe zonder gevaar afspoelen. Want aan het eind van het bad kon je zelfs nog staan als je kopje onder dreigde te gaan. Echt goed zwemmen kon lang niet iedereen. Ik ook niet, maar duiken deed ik graag. Wij waren lang niet de enigen uit het dorp die daar onder toezicht vertier zochten.

Het openluchtbad

Dit ging heel snel in rook op

We kwamen er ook veel Overmeerse jongens tegen die niet in de Vecht mochten zwemmen omdat ze de zwemkunst niet zo beheersten. Bij hun ouders speelde ook mee dat de Vecht steeds meer vervuilde en het riool er nog steeds op uitkwam. In de loop der jaren liep de toeloop naar het verouderende complex langzaam terug. Het was voor de oorlog en een tijd erna een gewild trefpunt aan het water geweest voor de hele omgeving. De doodsteek was het in brand vliegen van het in het oude Tolhuis gevestigde café-restaurant. Ik ben daar, ik denk rond 1972, heel toevallig ooggetuige van geweest. Tussen de middag kwam ik met mijn met glas en verf beladen auto terug uit Hilversum, toen ik vanaf het hoogt in de N 201 bij de Kortenhoefsebrug in de verte de vlammen uit het rieten dak van het markante gebouwtje zag slaan. Binnen een mum van tijd stond alles in de hens. De oorzaak was een menselijke fout. Het was een gotspe dat de technische man, die zich het vuur uit de sloffen had gelopen om een veilige vissteiger voor rolstoelafhankelijke gehandicapten te realiseren, de ongewilde veroorzaker was. Die steiger ligt nog altijd aan het Hilversumskanaal tussen Kortenhoef en 's-Graveland.

Tot slot

Sinds 2009 is de heer Tim Emmelot eigenaar van het terrein van het voormalige Badhotel. Hij nam de naam Ottenhome mee vanuit Loosdrecht naar Kortenhoef, uit eerbetoon voor het prachtige verleden van dat daar gevestigde voormalige watersportcentrum. ■

Struikelstenen in Wijdemeren

Karien Veerman

De gemeente Wijdemeren heeft in samenwerking met de Stichting Instandhouding Joods Erfgoed en de drie Historische Kringen onderzocht of er, en hoeveel, Joodse mensen in Wijdemeren zijn gedeporteerd en omgekomen tijdens de tweede wereldoorlog.
Op 6 oktober jl zijn er naar aanleiding van dit onderzoek struikelstenen geplaatst in Loosdrecht en Kortenhoef. Struikelstenen zijn kleine in het trottoir geplaatste gedenktekens die herinneren aan slachtoffers van het naziregime tijdens de tweede wereldoorlog. De betonnen steentjes hebben een messing bovenplaatje. Ze liggen in het voetpad voor het laatst gekozen vrijwillige woonhuis van door de nazi's vermoorde Joodse mensen.
In Nederhorst den Berg vonden er tijdens de Tweede Wereldoorlog geen deportaties plaats. In Loosdrecht liggen 38 stenen, waarvan er 28 voor bewoners van het Paviljoen Loosdrechtse Rade zijn. Dit pand diende als opvang- en opleidingscentrum voor een groep jonge, Joodse vluchtelingen. De stenen liggen allemaal bij het oorlogsmonument in het J. Zeldenrijkplantsoen. Er staat een informatiebord bij.
In Kortenhoef gaat het om 9 stenen. Deze hebben een plek bij de Herdenkingsplaats nabij Sporthal De Fuik in Kortenhoef.
Het betreft ondergedoken Joodse mensen die in een gecamoufleerde woonboot op de Wijde Blik in Kortenhoef zaten. Zij zijn verraden en gedeporteerd. Ook hier komt een informatiebord. Dinsdag 6 oktober vond er op beide locaties een door burgemeester Mark Verheijen verrichte plechtige onthulling plaats, waarbij hij tevens een toespraak hield. ■

Stolpersteine

Gerard Baar

Nel van der Vliet uit Hoorn stuurde mij een pagina uit een door Stadt Lingen uitgebrachte gids, die alle struikelstenen binnen de gemeente Lingen aan de Ems bevat. Hij gaat over de familie Frank. Op een van de twee struikelstenen las ze de naam van een in 1871 in Nederhorst den Berg geboren joodse jongen. Hij heette Juda de Wilde en was gehuwd met Georgine Frank uit Lingen. Haar zus Bernardine had eveneens een joodse man, Arnold Zadoks uit Oss (geb. in 1875). Beide echtparen woonden in Amsterdam. Hun mannen overleden voordat de jodenvervolging begon.
Hun broer Max probeerde in mei 1939 als passagier van de St Louis vanuit Hamburg naar Cuba te ontkomen. Dit schip, met 930 joodse vluchtelingen aan boord, mocht niet aanmeren in Havanna.
Zodoende moest het onverrichterzake naar Europa terugkeren. Max is in september 1942 vanuit Mechelen (Belgie) naar Auschwitz gedeporteerd. Zijn zoon Helmut (1923) heeft als enige de Holocaust overleefd. Hij emigreerde naar Israel. Zijn vader Max, had naast de in 1937 in Amsterdam overleden Juda, nog drie broers. Een van hen, Nathan de Wilde (geboren op 27 mei 1885), vroeg in november 1914 een paspoort aan omdat hij naar het buitenland wilde. De andere twee heetten David en Abraham. De broers hadden begin 1900 allemaal hun dienstplicht vervuld. Zijn moeder Jetje, haar naam komt in 1880 voor in het Bergs Archief doordat ze is geslagen door haar buurvrouw Betje van Heusen, heeft geen makkelijk leven gehad. Dat maak ik op uit het feit dat haar man Isaac de Wilde al in 1885 in het Rijks Krankzinnigen Gesticht Medemblik was opgenomen. Haar dochter Jetje had in het interbellum een snoepwinkeltje in Overmeer. Haar man Jaap handelde in vodden en oude metalen. ■

VERKRIJGBAAR BIJ DE HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Themanummers van WERINON:
Van blekerij tot wasindustrie. (1992) € 2,50
Onderwijs in Nederhorst den Berg. (1994) € 2,50
Petersburg – Een verdwenen buitenplaats. (1996) € 3,00
Nederhorst den Berg Speciaal. (2001) € 3,00
Religieus Erfgoed – Geloven in monumenten. (2005) € 5,00
De Willibrordkerk door de eeuwen heen. (2008); uitverkocht*)
Historische Canon van Nederhorst den Berg. (2009); uitverkocht*)
Parochie H. Maria Hemelvaart – Nederhorst den Berg en Nigtevecht 1811-2011. (2011) € 5,00
Levensboek – Doot ende begraven. (2016) € 5,00
De Adellijke Stichting van Nederhorst den Berg in de vroege Middeleeuwen. (2021) € 5,00

WERINON:
Losse nummers. (indien voorradig) € 3,00

Boeken:
Nederhorst den Berg tijdens de oorlog. *Willy van Deutekom e.a.* (1986) € 1,00
Om het vriespunt – 100 Jaar IJsclub Nederhorst den Berg 1902-2002. *Jan Baar*. (2002) € 5,00
Warinschool 1881-1981 – Honderd jaar Christelijk Onderwijs te Nederhorst den Berg. (1981) € 2,50
Nederhorst den Berg – Tussen Vecht en Eem. (1993) € 7,00
De Brug – Een eeuw wijzer. (1999) € 1,00
Het gemeentehuis van Nederhorst den Berg. *W.J. v. Deutekom/J. Jansen*. (1984) € 1,00

DVD:
Nederhorst den Berg anno 2001. € 10,00
Nederhorst den Berg 1965. € 10,00
Nederhorst den Berg door de jaren heen. € 10,00
De Willibrordkerk in ere hersteld. € 10,00

*) In te zie/te downloaden via de website: www.historischekring.nl

Streekarchief
Gooi en Vechtstreek (SAGV)

Bezoekadres:
Oude Enghweg 23, Hilversum.
Openingstijden: maandag en
dinsdag 9.00 uur-17.00 uur.
Informatie: telefoon 035-6292646
en www.gooienvechthistorisch.nl

Historische Kring
Nederhorst
den
Berg